

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Vita B. Francisci Xaverii

Torsellini, Orazio

Coloniae Agrippinae, 1610

Liber Qvintvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42323

HORATII

TVRSELLINI
DE VITA

FRANCISCI
XAVERII

LIBER QVINTVS.

CAPVT I.

Sinas aditurus, Indiam repetere stauit.

IN ARVM fides à Iaponia, quâ breuissimus traiectus est, non amplius CC. passuum millibus distant. Regnum in continenti longè amplissimum pacatissimumq; est totius Orientis.

Sinarum descriptio ac mores.

Non alia regio pluribus, maioribus, opulentioribus frequētatur vrbibus oppidisque. Nec ea populorum modò, omniumque rerum vbertate atq; copia, sed etiam ingeniis liberalibusque studiis abundat.

R 2

dat.

dat. Vnius imperio paret vniuersa, omnibus Regis nutum intuentibus. Constat quippe, nulli vsquam Regi toto orbe terrarum, neque populos, neque Magistratus, magis dicto audientes esse. Regem porro ipsum, moderationis potius quam potestatis memorem, non ad libidinem atque arbitrium suum, sed de Senatus sententia & ex patriis Legibus omnia administrare. Rempublicam magis quam Regnum esse credas, adeò consilium & ius dominantur. Gens porro ipsa similiter quidem vt Iaponica alba est, & ingeniosa; cæterum non similiter dedita ludio armorum. Bonzj autem Deorum Antistites, senescente sanctitatis eorum opinione, iam nullo apud Sinas erant honore ac pretio. Non alia ferme natio ad Christi religionem aptior, nisi luxus & scilicet Dæmonis dolus obstaret. Nam Satanae suis rebus timentis operâ omnis, quasi sub signo & claustris, tenetur regio, Euangelij præconibus prorsus exclusis. Antiquissimis quippe Sinarum legibus peregrini omnes, præter Legatos, aditu prohibentur. Si quis iniussu Regis accesserit, capitale est. His rebus compertis, Xauerius rationem inire cœpit insinuandi se in Sinas. Cogitanti illud occurrit, vt in Indiam reuersus, cum Proreg

*Sinarum
regio clau-
sa Euan-
gelio.*

Goan

Goanoque Episcopo ageret de legatione ad Sinarum Regem destinanda: ipse Legati comes, patefacto introitu, Euangelium Sinis inferret. Atq; hoc ipsum, quod tot populi ac prouinciæ vnus regerentur imperio, propagandæ facilius religionis pignus à Deo habere videbatur. Proinde non desperabat fore, vt (quod olim Romano imperio euenisset) ab ipso Rege & capite orsa religione in omnes Sinarum gentes; ac veit Regni membra, manaret. Biennium totum iam in Iaponia versatus erat: præcipuisque in Regnis non solum Christo greges, sed etiam sedes Societati quæsierat; cum cœpit de reuersione in Indiam cogitare. Præter eam, quam diximus, Legationis mittendæ causam, suorum quoque respectus & cura domum illum aliquando reuocabat: non tam quod locorum longinquitate ac suorum desiderio commoueretur, quam quod committendū non putaret, vt Ethnicos ad Christum aggregans, commissum sibi à Christo & ab Ignatio dederet gregem. Etsi enim absens per literas, quæcunque à Sociis gererentur, identidem cognoscebat; tamen subibat animum illa cogitatio, frontem (vt dicitur) esse occipitio priorem; ac sedulos pastores suis magis oculis, quam alienis,

Cura Sociorum.

greges suos lustrare oportere. Itaque statuit Indicos Socios, quibus præerat, longo interuallo reuifere; ac, delectu habito, ex eis aliquot submittere in Iaponiam: ipse autem, rebus compositis, & Legatione instructa, pariter cum Legato in Sinas penetrare.

CAPVT II.

*Sinas petens, abreptam vi tempestatis
scapham precibus recuperat.*

LV S I T A N Æ ergo nauis Sinas petentis occasione inuitatus, simul cum Bungenfis Regis Legato, qui Proregi Indiae ferebat dona, conscendit, Nouembri mense, anno huius seculi L I. Ex Iaponia Matthæum & Bernardum indigenas, ab se baptizatos, secum deduxit, simul specimen gentis Iaponicæ, simul idoneos maiestatis Christianæ spectatores Romanam deinde missurus. Nimirum, ut Romanæ in primis Ecclesiæ ornamentis opibusque exploratis, domum reuecti conciliarent nomini Christiano apud Iapones dignitatem, commemorando aliis quæ ipse oculis subieciisset. Prospero inde cursu vectos Lusitanos sanè varia & miraculis insignis nauigatio excepit. Se
ptimo

primo quàm soluerant die, subirò atrox
 tempestas coorta nauim in ignota nautis
 maria vi æstus abripuit; cæcisque in flu-
 ctibus errantem, cum præsentis periculo
 naufragij, transuersam egit. quippe adeò
 spissæ cælo intendere se nubes, vt penitus
 conderent Solem. ita vix vsquam interni-
 trent luce, perpetua penè nox quinque
 totos tenuit dies. Quo tempore Francisci
 sedulitas, non modò sanctitas, enituit.
 Ille non verbis magis quàm exemplis ad
 iuuanda nauitarum ministeria cæteros
 incitare: ille nocturnis iuxtà & diurnis
 laboribus nemini cedere: ille ægros ani-
 mi solari, & spe salutis excitare torpentes.
 Ducem illum ac nauarchum diceres.
 Porrò sæuiente vento, & maiores voluen-
 teiam fluctus, gubernator ne, quod euē-
 nit, repentina procellæ vis scapham au-
 ferret, validis eam rudentibus ad onera-
 riam religari iussit. Nauantes operam
 scaphæ (erant facilè XV. præter Sarace-
 nos duos) nox oppressit. Nec ita multo
 post, abruptis retinaculis, scapham vio-
 lenta tempestas abstulit tanto impetu, vt
 momento penè temporis omnium con-
 spectum effugeret. Nauarchus igitur il-
 lorum miseratus vicem, actumque de o-
 neraria omniumque salute ratus, nisi sca-
 pha reciperetur, cursum dirigit eo, quò

*Francisco
 periclitati
 oneraria
 operam na-
 uat.*

illam ferri senserat. Cæterum, exasperato fluctibus mari, navis obuallata undis ingenti procella incessitur, ac penè demergitur. Ad nautarum vectorumq; clamores B. Mariam inuocantium excitus Xauerius, ex Nauarchi cubiculo, vbi tum Deo supplicabat, accurrit. Erant vectores nauæq; alij super alios strati, oneraria penè obruta ad vltimum periculi venerat. Ergo ille, non tam sua quàm sociorum vice sollicitus, exclamat: O IESU CHRISTE, Deus cordis mei, obsecro te perquin; illa vulnera, q̄ tibi in cruce nostri amor inflixit, *Famulis tuis subueni, quos precioso sanguine redemisti.* Mirum dictu: repente fluctibus exsuperatis nauigium emerit, cunctis diuinum auxilium agnoscentibus. Proprio periculo discusso, ad alienum discrimen curæ omnium versa. Vt quisque cognatos aut necessarios in scapha habebat, certatim eorum casum deplorare cœperunt. Inde, cū aliquandiu in desiderio suorū hēsissent, in ipsos miseratio vertit. Quippe in eo mari iactabātur, vbi cum scapha etiam spes salutis amittitur.

Vaticinatio de scapha ad onerariam redditura. Xauerius ergo vniuersos collacrymantes ac sollicitudine penè exangues intuens, bonum habere eos animum iubet; ac prædicit fore, vt ante triduum filia remearet ad matrem. His

Navim penè obrutā periculo eripit.

verbis ad onerariam scapham remeavit. Vbi remeavit, conspicuus ab onerariis scapham in publico mari scapham qui effugerat, faceret fore. Aliter, finem scapham.

verbis per ambages significabat, scaphā
 ad onerariam redituram. Haud credita
 vulgo res, nō tamen eos spes omnino de-
 seruit. Postero die prima luce Franciscus
 læto vultu prodit in medium: & Nauar-
 chum comiter salutatum rogat, vt iubeat
 aliquem, malo conscenso, speculari, num
 scapha compareat. Ad hæc senior quidā
 & experiens nauta (Petro erat nomen)
 respondit illudens, tum demum receptū
 in scapham amissam, cū amitteretur
 altera. Cui Franciscus: An verò censes,
 Petre, quidquam Deo esse difficile? atqui
 ego non diffido, Dei benignitate, & Dei-
 paræ Malacensis, cui tria sacrificia voui,
 præsidio, scapham cum miseris illis inco-
 lumem propediem adfururam. Subinde
 vbi renunciatum est ex malo eam non
 conspici, in cubiculum se supplicabun-
 dus abdidit; ibiq; lacrymans bonam diei
 partem extraxit precibus. Exin procedit
 in publicum, læta nuncians; ipsos prope-
 diem scapham reducem esse visuros. Pro-
 rinus Nauarchum rogitat, vela demittat,
 scaphā opperiat, haud dubius omnes
 qui essent in ea, ac præcipuè par illud Sa-
 racenorum, Dei Deiparæque ope saluos
 fore. Abnuere Nauarchus, reclamare cæ-
 teri, simul quòd frustra iam expectaretur
 scapha, simul quòd sine manifesto peri-
 culo

culo onerariæ expectari nequiret. oberabat quippe oculis imago recentis periculi. Cæterum nauarchus tandem Francisci precibus fatigatus, dolones, quibus tum solis utebatur, submitti paulisper iubet. Intermisso temporis spatio, cum nihilo magis, quàm antè, scapha conspiceretur, & iam periclitari ipsa videretur nauis, sæuiente adhuc mari, tolli propere vela imperat. Instare Xauerius, rogare nauticos, vt adhuc paululum præstolentur, liquido affirmans, scapham, nullo periculo onerariæ, paulo post affore. Cumque nauetæ desperata re, ac stimulante metu, nihilominus vela sustollerent; accurrit Pater manuq; antennæ iniecta, inhibitos per Christi mortem ac vulnera obsecrare institit, ne pigeret etiamnum morari parumper. Morem gerunt illi, ipse se ad numen orandum dat. Inter hæc eius rogatu Antonius Dias fastigium ascenderat mali. Is longè lateque speculatus, nihil dispicere se renunciat. demum rogat Xauerium, vt sibi bona cum eius venia liceat descendere. Ille contra rogare, vt parumper adhuc moraretur. Et simul ipse, sublatis in cælum manibus, Deum enixè precatus, nauarchum cæterosq; bono esse animo iubet. Interea nauis expectas, quasi Francisco periculum præstante, ingen-

tibus agitata fluctibus impunè fluitabat
 in falo. Iamq; per tres ferme horas dilata
 omnium expectatione, pro desperata res
 erat; cùm repente Dias scapham appare-
 re atque aduentare proclamat. Tum verò
 læti omnes pro se quisq; Deo Francisco-
 que gratulari cœperunt. Vt scapha in
 conspectu omnium fuit, confestim ad e-
 am excipiendam nauis in obliquum sta-
 tuitur. Et illa, Deo scilicet ducente, rectà
 ad onerariam tendit. Aduentanti alacres
 nauæ funem, de more, eminus iniicere
 parabant, cùm Xauerius, Nihil fune opus
 est, inquit: ipsa per se, sua sponte, accedet
 ad onerariæ latus. Idq; , omnibus mira-
 culo attonitis, ita euénit: atque ita aptè
 se applicuit, vt miseri illi commodè exci-
 perentur. Quin etiam in mediis fluctib⁹,
 retinente nemine, tam diu stetit, quoad re-
 ligaretur ad nauim. vt satis appareret,
 eiusdem, cuius adducta foret, precibus e-
 am retineri. Mira deinde res, ac penè fi-
 dem excedens, traditur. Fernandus Men-
 des Pintus, Lusitanus honestus & grauis,
 comes Francisci peregrinationis ex Ia-
 ponia in Sinas, & periculi socius fuit. Is
 ceteris, quæ exposuimus, enarratis
 auctor est, reduces illos in onerariam
 receptos, cùm vellet naua scapham ina-
 nem iam ac religatam submouere, in-
 hibus-

*Scapha
 sua sponte
 ad onera-
 riam se ap-
 plicat.*

*Franciscus,
cum esset
in naui et
iam in sca-
pha eodem
tempore ver-
sari visus.*

*Prædicit
tranquil-
litatē ma-
ris.*

hibuisse clamantes, vt manum prius Xa-
uero porrigeret, qui adhuc in scapha re-
sideret. respondenti nauæ Xauerium in
naui esse, ac fuisse ante ipforum reditum,
certatim illos affirmasse, nimirum quam-
diu ipsos in scapha tempestas agitasset in-
festo vagantes mari; Franciscum adfuisse;
cunctosque solantem, & ad spem salu-
tis excitantem, scaphæ cursum ad one-
rariam direxisse. Tum demum intellectū
est, Francisci pro illorum salute supplican-
tis speciem eis præstò fuisse (quod &
de S. Nicolao Myreenfi Episcopo me-
moriæ proditum est) vt appareret cuius
ope à præsentis exito seruati forent. Res
omnium vectorum nauarumque ser-
monibus celebrabatur. At Xauerius di-
uinum id opus non suum esse prædicans,
gubernatori nauis denunciat, vt vela im-
pigre expediat, haud ita multo post, seda-
ta tempestate, secundis ventis vsurus. Nec
prædictio incassum cecidit. Vix nauæ
vela aptauerant, cum repentè venti vis ac
procella cecidit: mox tranquillitas secu-
ta est, secundaque aurâ prouehi nauis
cœpit. Et scaphæ salus. valuit in pri-
mis ad Saracenorum; qui cum illa peri-
clitati pariter fuerant, salutem. Quippe
tam euidenti miraculo motis superuēnt
Xauerius. Ab eo haud ægre ad Christi fi-
dem

dem plecti, & post institutionem baptis-
mo expiati, vt eidem, secundum Deum,
& corporum & animorum salutem de-
berent. Nauis porrò, secunda tempestate
vsa, Cinceum Sinarum portum tenuit,
quem petebat.

CAPVT III.

*Portum Sinarum, et Malacense iter
vaticinationibus in signe reddit.*

IBI Franciscus in terram egressus per-
opportunè Iacobum Pereriam, ami-
cissimum suum, virum nobilitate ac di-
uitijs clarum, offendit, propediè Indiam
versus vela facturum. Salute accepta, red-
ditaque, cum ingentibus beneuolentiæ
signis atque lætitiæ, Franciscus de ratio-
ne ad Sinarum Regem penetrandi eum
consulens, suum consilium expromit. Et
ille, vt erat homo prudens, taliumque re-
rum peritus, optimum factu censuit cu-
rare legationem atque insuper munera
ab Indiæ Prorege ad Sinarum Regem
exprimere. Extemplo auxilium consilio *Iacobi Pe-*
adiicit, & ad eam rem (adeò animum e- *reria exi-*
ius amor pariter Xauerij religioque sti- *mia mu-*
mulabant) suam ipse operam, nauim, *nificètia.*
fortunas offert Xauerio, non speciosa

oratione magis quàm propensa voluntate. Et dictis facta munificentiora adiecit. Subinde certum hominem cū eo Goam destinat, triginta aureorum millibus in eam rem assignatis. Franciscus, gratijs impensè actis, præmiū Pereriæ & à Deo precatur, & repromittit ab Rege. Inde Machaum, emporium Sinarum sanè celebre, delatus est. ibi cū puellam offendisset, cuius pudorem inopia prodebat, pecuniam corrogare cœpit, vnde ei dotem conficeret. Venit igitur ad Petrum Vellium, veterem familiarem, eundemq; institorem satis pecuniosum. Offendit hominem latrunculis ludentem domi alienæ. Re breuiter exposita, aurum ab eo mutuum petit, centuplicato fœnore reddendum in cælo. Ille, intempestiuo Xaverij interuentu nonnihil offensus, negare illud esse tempus accipiendi quod peteret; se domo sua abesse, vbi aurum haberet. Instare comiter Franciscus, mortali semper esse tempus rectè faciendi. Itaque ille, hac voce motus, clauem illi (vt erat domesticarum eius rerum satis gnarus) arcæ nummariæ tradit, auferre iubens quantum vellet. Xaverius, trecentis nummis aureis ex arca depromptis, Petro reddidit clauem, quantum auri abstulisset renuncians. Tum ille, Errasti, in-

*Petri Vellij
egregia
liberalitas.*

quit, Pater, tuusque pudor mihi iniuriam fecit; utique multo minus sumpfisti quam volebam. Namque arcae clauem tradens, dimidiam auri partem tradebam tibi. Inerant nummorum aureorum xxx. millia: hanc summam inter nos ex æquo diuisam oportuit. at tu quotam inde particulam tibi sumpfisti? Sensit Franciscus Vellium sincerè & ex animo locutum; eaque verba non comitatis esse magis quam veritatis. Itaque admirans, Maeste vir liberalitate esto: Velli, inquit, grata & accepta Deo est egregia voluntas tua, haud dubijs testata factis. Proinde *Vaticinatio egregia.* eius ego tibi verbis polliceor, nunquam Deum tibi defuturum. Insuper hoc daturum esse, ut supremum vitæ diem ipso prænunciante cognoscas. Nec Franciscum Deus, nec Vellium Franciscus fefellit. Vellius quippe ex eo alius vir exiit: adeò se benignitati addixit pietati- que. Post aliquot annos diuinitus de instante decessu præmonitus, colligere sarcinulas cœpit. Igitur compositis rebus domesticis, reque familiari magna ex parte in pauperes diuisa, adhuc valēs vicensque ad vltimum illud discrimen comparare se. Aderat iam supremus vitæ dies, cum ille ad sacram profectus ædē, Parochum perpulit, ut pro Petro Vellio piaculare sa-

crum (quod à defunctis nomen habet)
 solenni ritu faceret : cui ipse interfuit , se
 iam numerans in mortuis . Inde singulos
 amicorum conuenit ; eosque valere iu-
 bet , peregrè abiturus . Scitantibus quò
 tandem iter intenderet , respondet , In cælum .
 At illi iocari hominem cæteroquin
 facetum ac lepidum rebantur . Cæterum
 posteaquam ille omni asseueratione in
 cælum ire perseuerabat ; ægritudinem a-
 nimi & insaniam interpretabantur : uti-
 que vbi fama ad eos pertulit , Petrū Vel-
 lium , animo solennibus mysterijs ritè
 procurato , tectis inclusum , præstolari
 mortis aduentum . Ergo domum eius
 frequentes coëunt , pro se quisque eum
 à tristi illa cogitatioine abducere conan-
 tur . At ille , vultu gaudium præferens , sa-
 tis ostendit , nullam subesse animi ægri-
 tudinē ; & simul Xauerij prædictionem ,
 eiusque euentum , amicis lætabundus ex-
 ponit . Ad vltimū de tota re edoctos ro-
 gat , vt Petri Vellij mox obituri funus , eo-
 dem ipso die prosequantur . Atque ita
 prorsus euēnit . Affecta iam iā ætate ho-
 minem repentina mors abstulit : eodem-
 que die funere elatū amici ad templum
 profecuti sunt , quā Vellij decessu , quā Xa-
 uerij prædictione , attoniti stupentesque .
 Franciscus interim Pereriæ nauim con-
 scea-

scensurus, repentè conuersus ad comites, qui frequentes aderant: Deprecemur, inquit, Deum pro vrbe Malaca, quæ ab hostibus obsessa valdè premitur. Quòd si quis subsidiũ ferre laboranti potest, maturet: ne perditis rebus serum veniat auxilium. Ea denuntiatio commouit omnes, vel Malacensium periculo, vel miraculo vaticinationis. Quippe aberat ab eo loco Malaca leucas circiter nongentas. Itaque omnes pariter, Francisco auctore, dant sese in preces. Neque irrita supplicatio fuit. Dum nauæ se ad reliquum instruunt iter; Iacobus Pereria, Xauerij, quem probè notat, denuntiatione permotus, arma ac milites subsidium obsessorum comparabat. quem ille Malacensis periculi metu sollicitum intuens, Mitte, inquit, Iacobe, timorem, apparatusque bellicum, & nobiscum vnà Deo gratulare. Iam enim Malacam diuina benignitas obsidione liberauit: vt satis appareret, fufas nuper preces Malacensibus saluti fuisse. Inde, cum in Pereriæ nauis Sinarum soluisset portu, quadragesimo quã ex Iaponia soluerant die ad freti Sincapurani portum CXX. millia passuum à Malaca, nauim appulerunt; ibiq; paucos admodum dies substiterũt. Hinc Xauerius, ne qua fortè res Malacæ suum iter

Sincapuranus portus.

iter moraretur, datis ad Malacenses Socios literis; eos de suo reditu facit certiores, monens, ut quamprimum res sibi necessarias ad profectiorem Indicam compararent, ne qua festinationi suæ obiciatur mora. Bona iam pars idoneæ ad Indicam iter tempestatis abierat, cum à Sinapurano freto Malacam perrexerit, Indiam petitori. Quocirca Pereria sollicito suspensoque animo erat, veritus, ne nulla iam foret reliqua Malacæ navis, quæ Franciscum transportaret in Indiã. Tum Xaverius, Desine, inquit, Iacobe, vereri, atque istam omitte curam. Antonius enim Pereria, naui ad profectiorem parata, nos iam dudum opperitur. Prænuntiationem breui res ipsa comprobavit. Malacam ut ventum est, Antonium inveniunt, tertium iam diem Xaverij aduentum instructo atque expedito nauigio præstolantem. Et simul comperiunt Malacam nuper à Iavis, barbara gente ac finitima, obsessam esse acriter, ac paulo post exemptã obsidione periculoque, omnia iisdem planè temporibus, quibus Franciscus prænuntiãrat. Ut primùm Xaverium ex Iaponia Malacam reuertisse fama vulgavit, extemplo magni ad eum concursus omnium ordinum tacti sunt, reuersionem incolumitatemque gratulantium.

Vaticinatio.

Malaca ingenti omnium gaudio & gratulatione excipitur.

tium
in Iap
riculo
simul
atque in
tiam
suppli
indicta
latione
cè dilig
Iaponi
circa e
conue
ciuitat

Goe S
Soc

FR
So
morati
confe
cinum
lione
tenuer
essent v
nactus
lat Go

tum. Quippe sollicitis omnium animis in Iaponiam soluens, tam longinquæ periculosaque navigationi commiserat se: simul autem illum in Iaponiam saluum atque incolumem peruenisse Malacã nuntiatum fuerat, vltro Malacensis ciuitas, supplicatione ad Societatis IESV templū indicta, & immortalī Deo publicè gratulatione facta, satis ostenderat, & quā vnicè diligeret Xauerium, & quā bene de Iaponica eius expeditione speraret. Quocirca eius reuersio, cū lætis de Iaponum conuersione nuntijs, multiplex vniuersæ ciuitati attulit gaudium.

CAPVT IV.

Goæ Socium moribundum sanat: res à Socijs gestas cognoscit.

FRANCISCVS Malacæ in gratiam Sociorum Malacensium paucos dies moratus in nauim iamdudum paratam conscendit, & secundo cursu appellit Cocinum. ibi pari omnium lætitia & gratulatione excipitur. Cocinum Franciscus tenuerat, cū iam naues Goam petentes essent vela facturæ: mox igitur expeditū nactus nauigiū, summa celeritate aduolat Goam. Vt primū in terram egressus est.

SimulGo-
am venit,
egros in-
uist.

est, ex consuetudine ad valetudinaria, priusquam ad Societatis domicilium, contulit. Inde ægros blandè solatus, domum aliquando venit, summè à Socijs expectatus. Ibi post mutuas salutationes amplexusque, fraterni amoris indices, ne humanior in alienos quàm in domesticos foret, statim rogat, ecquis æger iaceat domi. Respondetur vnum esse omnino. E vestigio Xauerius, priusquam se in cubiculum reciperet, hominem adit. Is tum, urgente vi mali, proximus erat morti: & desperata à medicis corporis salute, diem noctemque custodiebatur à Socijs animæ saluti consulentibus. Iamque omnia erant ad sepulturam ac funus parata: neque tamen æger ipse, etsi iam pene animam ageret, vitæ amittebat spem, interruptis ac moribundis vocibus dictitans, si Xauerij aduentus (in dies expectabatur) suum præuertisset obitum, eius utique meritis ac deprecatione per-

Sociū mo-
ribundum
sanat.

ditam valetudinem se recuperaturū. Nec ægroti spem Frāciscus fefellit. moribundum salutat, Euangelium recitat, interitu eximit. Quippe ille confestim releuatus morbo, paulò post prorsus conualuit: diuinitus & ægram Xauerij aduentum expectasse, & Xauerium iter accessumque ad illum accelerasse crederes. Incre-

dibi-

diles inde fuerunt non domesticorum
 solum, sed primariorum quoque civium,
 laponicas res cognoscere expetentium,
 gratulationes. Ibi Xaverius, se absente,
 Christianam pariter Societatēque reperit
 ingenti auctam incremento. Nam Goæ
 Lusitani cum Fratrum Franciscanorum *Franci-*
 & Dominicanorum egregiā industriā, tum *scanorum*
 Sociorum operā ex cultu vitiorum *& Domi-*
 fibris, in summa rerum omnium licentia *nicanorum*
 honestè pieque vivebant. Viri quippe *industria.*
 bellicosi ac pugnaces non modò sine si-
 multatibus, rixis, iniuriisque, sed etiam
 sine concessis vulgo voluptatum illece-
 bris vitam debebant; ut portenti simile
 esset, eorum quempiam habere pelli-
 cem. Adeò caelestium mysteriorum vis
 militarem coercerat licentiam. Sapius
 namque in anno, & quoties in expedi-
 tionem mittendi forent, Confessionis &
 Eucharistiæ sacramentis sese armabant:
 diceres religiosos magis viros quam mi-
 lites. Paulus item Francisci Vicarius No-
 ocomio pauperibus curandis Goæ insti-
 tuto, ad id sustentandum ipsemet per vr-
 bem elemosynas corrogabat, haud sanè
 minore incitamento piorum, quam egen-
 tum commodo. Antonius quoque Go-
 mes Prætoris & Episcopi missu in Mala-
 variam profectus, Tanoridis Regem nu- *Tanoridis*
 per

*Rex bapti-
zatus.*

per à Vincētio Franciscano conuersum
clamq; baptizatum, imbuerat Christiani-
nis mysteriis præceptisque. Inde eundem
sermones hominum verentem perpulerat
tandem, vt religionem metu duceret
potiorem; seq; Christianum palàm pro-
fessus Goam contenderet. Vbi omni ho-
nore apparatusq; ab Episcopo ac Prorege
exceptus, multis Dynastis ac Regibus ex-
emplo fuerat experiundæ Christianæ re-
ligionis, popularibus autem suis etiam
fufcipiendæ. Neque interim Socij à Xa-
uero in varia loca dimissi non strenuè
pro se quisq; Domini vineam coluerunt.
In Comorino quidem promontorio;
quod Antonij Criminalis laboribus ex-
cultum, sanguine rigatum diximus, lætis-
sima animorum extabat seges. Quippe
ad CCCC. millia Christianorum capitū
censebantur: vt dubium sit, vitæne illius
an mors Christianam rem magis auxerit.
Armuziæ verò, quam vrbem pulcher-
rimam opulentissimamq; in angustiis
ac faucibus sinus Persici sitam esse docui-
mus, Gaspar Berzeus Belga egregiè rem-
gesserat. In ea ciuitate, propter Ethnico-
rum, Saracenorum, Iudæorumq; collu-
sionem, Christiani palàm cupiditates
suas soluerant, iam degeneres, & patri-
t' profus ignari. Gaspar igitur Franciscanus

*In Como-
rino Pro-
montorio
ad cccc.
millia
Christia-
norū cen-
sentur.*

Armuzia

missu institutoque corruptos ac deprava-
 tos eorum mores breui correxit emenda-
 uitque; haud indignus illo magistro di-
 scipulus. Egregia eius facta ab alijs pro-
 dita sunt: quorum ego vnum duntaxat
 hoc loco commemorare non grauabor,
 vt ex vno facto fiat de cæteris coniectu-
 ra. Fanum est Armusiæ amplissimum ac
 celeberrimum Mahometi sacrum. hinc
 summa cæremônia ac religione Maho-
 metes ab Saracenis colebatur. Gaspar
 ferre non poterat, debitum Christo cul-
 tum nefario desertori Christianæ Reli-
 gionis adhiberi. Itaque diuino zelo in-
 census, facinus edidit memorabile. Ca-
 nentium agmen puerorum ingētibus ar-
 matum crucibus ducens, luce palam fa-
 num aggreditur: ipse cum cruce in me-
 diam vociferantiū Saracenorum turbam
 irrumpit primus: & inspectantibus atto-
 nitisq; miraculo barbaris, sex in eo tēplo
 per orium defigit cruces; sentires fanati-
 corum hominū furorem diuina virtute
 compressum teneri, ne quid ei nocerent,
 cui præclari facinoris Deus auctor fuis-
 set. Idem planius rei exitu declaratū est.
 Quippe inuictæ crucis aspectus impor-
 tuos illos vociferatores Saracenosq; vni-
 uersos adeò fregit terruitq;, vt lymphatis
 familes, deserto in perpetuū Mahometis
 fano,

*P. Gaspa-
 ris Belga
 facinus
 memora-
 bile.*

*Crucis
 vis.*

fano, item vt dæmones solent, obiectu
crucis repentè diffugerent. Habitauit pri-
mò Caspar Francisci instituto in hospi-
tali domo. deinde Armuziana ciuitas, e-
ius ac Sociorū virtute perspecta, certum
Societati domicilium ac templum ex-
truxit. Quod vtrumque postea Societas

*Domini-
canorum
laus.*

certis de causis relinquendum rata, Do-
minicanis in Christi vinea magna cum
laude fructuque defudantibus, pro sua
erga sanctissimam illam familiam obser-
uantia, concessit vltro. Nihilo segnius in
oppido Sancti Thomæ Cyprianus versa-
tus est. Is cum eò venisset, concionibus
atque exemplis adeò permouit oppida-
nos, vt Sedem Societati perpetuam su-
apte sponte traderent. Multa inibi, eaque
præclara, Cyprianus diuinitus fecit, sed
illud egregiū. Nauicularius quidā Chri-
stianam mulierem viro per vim ereptam
imponebat in nauim, non in scio Nauar-
cho. Cyprianus, re cognita, cum tantum
flagitium nulla ratione impedire quiuisset,
pro suggestu vaticinans ita pronun-
ciat: Coniugem à viro certi homines ab-
duxerunt: sed haud ita multo post meri-
tas Deo hominibusq; luēt pœnas. Quippe
nauis, qua mulier aueritur, deperibit
& luscus fiet cæcus, & balbus mutus. Om-
nia profus, vt pronunciauit, euene-
runt.

*Cypriani
virtus e-
gregia.*

nant. Navis enim illa paucis diebus interijt. Nauarchus furore incitatus, nauiculario, qui luscus erat, alterum effodit oculum: ipse, ob insanam in naufragio vociferationē, ex elingui factus est mutus. Nicolaus quoque Lancellottus Colani, Balthasar Gagus Bazaini, Malacæ Franciscus Peres, Ioannes Beira in Moluco & Maurica; cæteri que Francisci socij alius alibi in neophytis alendis, Ethnicisque Christo pariendis, Christo ipso bene iuante, haud sanè inutiliter elaborarūt. Vitæ autem sanctimoniam in tanta humanorum subsidiorum inopia, rerumque difficultate, mirè coluerunt omnes. Itaque domicilia Societati facilè compararunt, stabilieruntque. Sub idem tempus Tanaxæ (quod oppidum abest à Bazaino millia passuum xvii.) per Gasparem Confaluum Societati sedes quæsitæ est. vbi oppidani à Patribus ad Christianam pietatē eruditi, omnes ferè & boni coloni euadunt, & boni viri: magna autem puorum manus, pro cuiusq; ingenio ac professione, partim in literis, partim in varijs opificijs exercentur; vt ex eadem disciplina simul cum honestæ vitæ ratione viuendi accipiant facultatem. Huc ad Patres, ab extremis Indiæ finibus, Indus religionis causa venit, affecta iam ætate,

S

& gran-

*Indus,
quasi al-
ter Simeō,
à Christi
complexu
mortem
abit.*

& grandi macie torridus, eismodi habitu ac specie, vt vnus ex antiquis illis Anachoretis videretur. Is Christianis præceptis breuiter eruditus, cum puerum IESVM lactentem in gremio matris depictum conspexisset in tabula; extemplo diuinum puerum venerabundus amplexari cœpit; & protinus, quasi alter Simeon, in Christi complexu de vitæ exitu admonitus, vrgeret Patres, instare vehementius, vt, nulla interposita mora, fieret Christianus: imminere sibi mortem, adesse supremum diem. Ergo quamprimum baptizatus, postridie prima luce moriens, cum iam Dei salutare suscepisset, est dimissus in pace. Xauerius itaque de rebus quæ vbiq; gererentur, deq; difficultatibus suorum certior factus, pro cuiusque loci conditione ac necessitate non subsidia tantum Socijs submittebat, verum etiam præcepta: quæ nos, ne historiarum series interrumpatur, hinc prætermittenda duximus, suo deinde loco exposituri. Interim cum cæteri omnes, lætis de Iaponia nuncijs alacres, præcipua lætitia laudeq; Iaponicas res vulgò ferrent; vnus qui geliferat, inexplebili animorum diuinæque gloriæ cupiditate flagrans, paruū quiddam præ ijs, quæ spe atque animo concepisset, imbutam Euangelio Iaponiam ducere

ducebat. Iamdudum Sinas, frequentissimasque illas oppidis atque incolis regiones, ipsamque amplissimi orbis terrarum Regni spectabat Regiam, velut consummatum suæ peregrinationis munus, salutemque Orientis.

CAPVT V.

Legatione adornata, Sinas petit.

VIXDVM Goam peruenerat, (adeo de Sinis imminens illi cura erat) cum profectionem suam summo studio parare instituit; quicquid temporis intercederet, id morari Sinarum salutem ratus. Confestim igitur cum Alfonso Noronia, Indiæ Prorege, & Ioanne Albuquerque Goano Episcopo, de Legato ad Sinas mittendo transigit. Decretus est *Iacobi Pereria pietas & liberalitas egregia.* ob pietatem egregiam, summamque familiaritatem, à Francisco omnibus votis expetitus. Qui haudquam eius sefellit spem: quippe pro suo propagandæ religionis studio ita rem suscepit, ut in legationis instrumentum, ac donorum apparatus, maximam fortunarum suarum consumeret partem. In eo negocio conficiendo, eximia Xauerij celeritas extitit. Namque vnius mensis spatio non tantum legationem, diplomata, lite-

tas, munera à Prorege & Episcopo expressit; sed quæcūq; ad tam difficilē expeditionē opus erant, comparavit. Quam ad rem plurimum momenti habuit Alfonso Proregis, viri pij, & Francisci amicissimi, sedula liberalitas. Quippe & Legatum ei ad voluntatem dedit, & res omnes ad iter illud necessarias non impensius quàm maturius paravit. Ad hæc totum negocium Alvaro Thardi, Malacæ urbis Præfecto, impensè per literas commendavit. Nihilò secius Xaverius, sui officij memor, interea dum legationem & profectioem in Sinas curat, quæ ad Indiam cæteraq; Sociorum loca pertinebant, curare pergebat. Nam Gaspa-

*Gaspar
Belga Frã
cisci Vica-
rius.*

*Dium op-
pidum.*

rem Belgam, Armuzia evocatum, suum Vicarium eundemque Goani Collegij Rectorem constituit, sapientissimis saluberrimisque præceptis instructum. Eodem tempore Dium (Lusitani impensè propugnaculū est, in ostio Indi fluminis positum) Sacerdos cum suo administro missus, itemq; alij aliò, suis quisque monitis ad locum aptis ornati. Interim Mathæum Iaponem Goæ mors abstulerat. Igitur Bernardus Romã destinatus. Andreas quoq; Fernandus in Lusitaniam ad Regem, & Romam ad Ignatium, Societatis parentem, allegatus, ea mente, ut ad

Iapo

Iaponicam & scilicet Sinicam expeditionem Sociorū quamplurimos deduceret, & maximè idoneos. Xauerius porrò, *Caput literarum Francisci ad Regem Lusitaniae.* quid sui consilij esset in Sinarum expeditione, in ijs, quas ad Regem Lusitaniae per id tempus dedit, literis ostendit his verbis: Tres omnino è Societate cum Iacobo Pereria Legato ad Sinas proficiscimur, eo consilio, vt Lusitanos captiuos in libertatem vindicemus; Sinarum Regem ad Lusitanorū perducamus amicitiam; Demonibus, & eorū cultoribus, bellum inferamus. Itaque Regi primū, deinde reliquis, caelestis Regis nomine denunciabimus, ne Diabolum posthac, sed Deum hominum conditorem, & IESVM Christum eorundem vindicem ac Salvatorem, colant. Audax inceptū videri potest, barbaros populos ac praepotentem Regem adire, increpandi erroris gratia, praedicandaeque veritatis. Verū illud ingentes nobis addit animos, quod hanc nobis mentem haud dubiè Deus intecit: idemq; nos bonae spei ac fiduciae adeo impleuit, vt eius benignitate freti, nihil de immensa eius potentia, quae in finitis partibus Sinarum Regem superat, dubitemus. Multa praeterea scribit Regi Lusitaniae in eadem epistola, ex quibus incredibilis quaedam eius animi magnitudo.

*Christiana
humilitatis ex-
emplum.*

tudo eminent, pari cum submissione coniuncta: simulque ardor ac studium singulare Christianae religionis vel cum certo capitis periculo propagandae. Sed ea nos, quia persequi operae non est, hoc loco praetermissa in proprium reservamus volumen, quo ferme omnes Francisci epistolae, quae in nostras manus pervenire, coniecimus. Goa discessurus, ut humilitatis & obedientiae studium Socijs inici- ceret, in coetu Patrum Fratrumque, obedientiae magister egregius, omnibus ad obsequendi studium vehementius inflammatis, quod verbis docuerat, facto egregio confirmavit. Nam cum P. Gasparem Belgam Socijs omnibus Indicis sibi que ipsi preposuisset, eius genibus advolutus, nouo more professus est, in eiusdem se potestate futurum: non minus caeteris quam ipso Gaspare attonitis rei admirandae nouitate. Igitur extemplo reliqui ex intimo animorum sensu flentes, pro se quisque in genua procumbunt, idemque ex ordine profitentur, nullo detrectante exemplum, quod ipse occupasset Xauerius. Inde Socios vltimum illud visurus, mutuis perfusus lacrymis amplexatur: & ex omnium domesticorum sequi gestientium numero quatuor tantum delegit, non tam in Sinarum ducturus expeditionem, quam in Iaponiam

poniam subsidio missurus. Goa discessit
 xvij. Maias, anni post Christum natum
 M. D. LI I. magnum & sui & illius ex-
 peditionis desiderium relinquens. Proue-
 ctam in altum onerariam atrox vis tem-
 pestatis adorta in vltimum discrimen ad-
 duxit. Cum maximè procella sæuiret, &
 cunctis, ac præcipuè Iacobo Pereria ipsi,
 nauarcho peritissimo, imminentis mali
 species ante oculos esset, Xauerius, per-
 culsis omnibus, quamuis trepida in re,
 impavidus stabat. Ac Pererium pauore
 torpentem intuitus, Bono animo esto, in-
 quit, Iacobe; diuina nos prouidētia tegit.
 vtinam par esset fors nauis alterius, quæ
 nobiscum vnà soluit è portu, cuius breui
 conspiciemus indicia calamitatis. At ve-
 rò onerariam hanc, qua vehimur, nauale
 coagmentauit, nauale dissoluet. Multipli-
 ci prædictioni deinceps multiplex respō-
 dit euentus. Extemplo quidem vêtus ca-
 dere, procella sedari cœpit. Subinde ta-
 bulæ, vasa, cadauera per vndas fluitantia,
 nauis alterius naufragium ostenderunt.
 Porro illa Pereria nauis trigesimo post
 anno in nauale subducta, vt dissoluta re-
 ficeretur, Xauerij vaticinationem tanto
 post tempore cōprobauit. Cæterum Xa-
 uerius, octauo fermè quàm Goa solueret
 die, Cocinum appellit. Ibi Socios magnâ
 & suâ

*Vatici-
 natio tri-
 plex.*

& suâ & illorum lætitiâ cùm reuississet, de Comorinensium & Colanensium Sociorum necessitatibus certior factus, literas ad Gasparem Vicarium suum properè dedit, vt eis subueniret quamprimùm: & quicquid in hoc genere fecisset, ad se primo quoque tempore perscriberet, satis gnarus celerius ac diligentius prouisurum, qui sciret eius ipsius rei protinus reddendam esse rationem. Cocini paucos moratus dies, Malacã eodem mensè contendit. In medio ferè cursu atrox procella vectores nautasq; in maximum adduxit metum. Præsens periculi species omnium animos horrore perfrinxerat, cùm Xauerius, cæteris suam suorumq; vicem effusè deplorantibus, hilari vultu procedit in medium: bono illos esse animo, & omittere timorem, iubet. Statim conscensa puppi, sacrarum reliquiarum thecam funiculo religatam in fluctus deiicit: & simul Deum precatus in cubiculum recipit se, operam confidentibus daturus. Mirũ dictu: extemplo venti cadunt, sedatur tempestas, sereno cœlo cursus tenetur. Gratijs (vt par erat) diuino numini actis, sollicitudo, vt fit, in securitatem versa est. At Franciscus gubernatorem nauis, vt apud se esset admonens, valde vereri se dixit, ne in eodem

*Tempe-
stas à Xa-
uero di-
uinitus se-
datur.*

itinere

itinere alia ipsis non minora imminerent
 incommoda. Atque ita profus accidit.
 bis enim nauis latentes per scopulos ac
 saxa decurrens, prope fecit naufragium;
 factura fortasse, nisi preces eiusdem, qui
 prauiderat, periculum auertissent. Nec
 domestica solum in eo cursu discrimina,
 sed etiã externas calamitates dissimulan-
 ter denunciauit. Aberat etiam tum lon-
 gè à Malaca, nec quisquam inde per eos
 aduenerat dies, cum subitò vectores im-
 pensè obsecrauit, vt Deum enixè preca-
 rentur pro Malacensi ciuitate, quam eo
 ipso tempore afflictam crederet morbo.
 Diuinam præfagationem fuisse ostendit
 euentus. Vbi Malacam applicuerunt, vr-
 bem graui lue populatam offendunt. Is
 morbus ex recentis obsidionis angustijs
 ortus, primùm per ciuium capita vaga-
 tus est: post incolarum stragem aduenas
 quoque corripuit, & in classem, quæ mo-
 dò è Lusitania aduenerat, serpendo per-
 uasit. Cæterùm quanquam in illa ipsa
 nauis, qua aduectus Xauerius erat, ad
 quadraginta homines eadem absumpsit
 lues, comitum tamen Francisci
 nullum Dei benignitate
 attigit.

CAPVT VI.

Malacæ Præfecto sacris interdicit.

XAVERIUS Malacæ à ciuibus, pro malis quibus vrgebantur, benignius quam à Præfecto vr̄bis exceptus est. Vt primùm in ædes Societatis venit, imminentis certaminis haud ignarus, Socios etiam atque etiam rogauit, impensis vt precibus Deo commendarent suam in Sinas expeditionem. Pertimescere enim se, ne humani generis hostis omni eam ope per suos administratos impedire moliretur. Nec vanus is timor fuit. Præfectus vr̄bis, minimè Lusitani ingenij homo, Iacobi Pererix, cui pridem infensus erat, obstare gloriæ cœpit. Apparebat quippe ingenti non solum emolumento, sed etiam decori futurum ei, si Proregis Legatus tenderet in Sinas. Igitur primorum ciuitatis consilio atque operâ vsus, per causam obsidionis vr̄bi imminētis Iacobum Pereriam retinuit, quo minùs obire posset Legationem. Ibi Franciscus, de sua expeditione sollicitus, cœpit Præfecti animum omnes in partes versare. Ceterùm æmulatio non mentem solum excæcarat, sed etiam aures occluserat. Non illum Episcopi Goani litteræ, non Pro-

regis diplomata, non allegationes & preces amicorum quicquam mouebant. Venit ad eum Xauius, qui modò ipsius egerat negociū cum Prorege: pecuniamq; illi mercedis nomine curarat. summa demissione orat pro amicitia, obtestatur per Christum communem Dominum, uti se cum Legato, quem Prorex Indiæ destinasset, in Sinas ire permittat: ne cursum Euangelij impediatur aut moretur: ne hanc à Diabolo gratiam, quam ille tantopere velit, ineat: neu tam insignem Christi sanguini ac nomini iniuriam inurat. At homo, hiante avaritia, qui Legationem illam iam spe & opinione deuorasset, non minùs ingratus in homines extitit, quàm impius in Deum. Quippe recordia captus, non modò Francisci auctoritate, recentique merito, sed ne obiecta quidem religione commotus est. Et Franciscus miscens precibus minas, magnopere eum monere institit, denunciās, caueret, ne in Proregis Indiæ, Regis Lusitanæ, Dei denique immortalis, incurreret offensionem iramque: utpote qui in vno negotio simul omnium illorum auctoritatem numenq; violaret. Sed ille obstinatè abnuens, contemptim omnia eludebat. Incertus igitur animi Xauius, eum cerneret vesanū hominem nō Re-

gis, non Dei reuerentia metuque tangi, consilium à necessitate petijt. Nunquam ad eam diem publicè se pro Apostolico Legato gesserat: verùm apud obstinatum animum nihil proficiens verbis, perfonam ab humilitate positam paulisper sumendam, præsentemque cælestis iræ terrorem illi incutiendum, existimauit. Ergo Pontificiũ diploma diu reconditum, tanquam è vagina gladium, educere decreuit, execrationesque & excommunicationes ostendere, quibus extemplo iugularentur, si qui suis in augenda religione conatibus obstare ausi forent. Non aliàs magis Francisci moderatio enituit. Quoniam tam atrox Deo potiùs quam sibi illata iniuria eius mouebat animum, quando ius obtinere nequibat suum, vt æquitatem animi obtineret, laborabat. Quocirca dolorẽ quamuis iustum vicit, iraque, cuius mirè potens erat, compressa, in tanta hominis insolentia nõ magis auctoritatem suam retinuit, quàm modestiam ac lenitatem. Nam (qua erat in omnes homines beneuolentia) illud ipsum diploma ita protulit, vt non ad vulnerandum, sed ad minitandũ prolatum vellet. Cæterùm si lenitas nihil proficeret, seueritatem adhibere statuit; demumque, omnibus rebus antè tentatis, necessarium illi

*Francisci
moderatio
in
signis in
iniuria.*

illi vulnus imponere. Nec moderatiùs *In excom-*
quàm prudentiùs rem exsecutus est. Vt *municatio*
sine turba ac tumultu res ageretur; opti- *ne infligē-*
mum facturus per internuncium, Iapo- *da modis-*
num morè, negotium gerere; impotentis *ratio.*
Præfecti congressum ipse vitavit. Ioan- *Laponum*
nem Soarium; Malacensem Vicarium, *more per*
adit: rem ostendit: negotium vt susci- *internun-*
piat, precatur. Cùm ille se verò id non pro *tium agit*
suo munere magis quàm pro amicitia se- *cum Præ-*
dulò facturum recepisset; libellum sup- *fecto vr-*
plicem apud eum Franciscus relinquit, *bis.*
indicem non minùs modestiæ quàm po- *Xaverij li-*
testatis suæ. quem nos libellum operæ- *bellus sup-*
pretium duximus historiæ intexere, quo *plex.*
magis appareat Xaverij in tam acerba
iniuria æquitas animi moderatioque. Is
igitur est huiusmodi: Paulus III. Pont.
Max. nostri Regis rogatu me in Orien-
tem ad Ethnicorum conuersionem lega-
uit, vt, quantum in me esset, Euangeli-
um diuulgandum, & mundi effectorem
ab hominibus ad eius similitudinem con-
ditis agnoscendum colendumq; curarè.
Quod negoeium vt cumulatiùs ac maio-
re eum auctoritate perageretur, idem Põ-
tifex me Legatum Apostolicum creauit:
eiusque rei testes Pontificias literas cum
diplomate ad Regem Lusitaniæ misit,
vt ipse, si videretur, (quoniam quidem e-

,, ius efflagitatu me huc legabat) hisce præ-
 ,, fidiis auctoritatem instrueret ac munitet
 ,, meam. Rex igitur, cum ad eum Olyssi-
 ,, ponem eius accersitu venissem, ipse mihi
 ,, Pontificium diploma, Legationis Apo-
 ,, stolicae testimonium, simul cum Regis
 ,, literis tradidit. Hæc ego, ut primùm In-
 ,, diam attigi, Ioannem Alboquercium Go-
 ,, anum detuli Episcopum, qui, uti par fuit,
 ,, & agnouit, & approbavit. Itaque idem
 ,, ratus Christianam rem apud Sinas bene-
 ,, geri posse, eò me allegavit ea mente, ut
 ,, veram illis populis ac salubrem expone-
 ,, rem religionem. Id adeò ex eiusdem ad
 ,, Sinarum Regem epistola cognosci licet,
 ,, quàm tibi eo misi, ut in ea Episcopi super
 ,, mea in Sinas profectioe sententiam per-
 ,, spicias, & voluntatem. Prorex autem In-
 ,, diæ, è re diuina esse credens turò me in
 ,, Sinarum fines penetrare Iacobum Pere-
 ,, riam mecum ad Sinarum legavit Regem.
 ,, Id ita esse, eiusdem Proregis madata ac li-
 ,, teræ Iacobo datæ testantur. Franciscus
 ,, item Aluarus, Arcis Goanæ custos, idem
 ,, Regius Procurator, & Regionum nego-
 ,, tiorum Cognitor, omnia, uti Prorex præ-
 ,, ceperat, fieri imperavit. Atqui Mala-
 ,, censis Præfectus iter tam acceptum Deo,
 ,, tam hominibus salutare, tot tantisque
 ,, auctoribus initum morari, Euangelioq;

absta-

obstare non veretur. Hic ego te Dei, & Episcopi Goani, in cuius potestate es, nomine vehementer oro quæsoque, ut, quoniam Episcopi hoc loco personam geris, Præfecto urbis decreta Pontificia, quorum initium est; Qui verò de cætero; (quibus decretis, quicumque Legatis Apostolicis impedimento sunt, anathematizantur) diligenter explices; cumque per Deum obtesteris, ne iter nostrum ex Proregis & Episcopi auctoritate susceptum inhibeat. Sin minùs, denuncies, ei statim sacris interdici, non quidem Episcopi, aut tua, aut mea auctoritate, sed Sanctorum Pontificum, qui decreta illa & canones condiderunt, suprema vi ac potestate. Quocirca eum per IESU CHRISTI, Domini nostri, mortem plagasque meis verbis obsecrabis, ne in tam graues pœnas Ecclesiasticas præceps ruat. Nam longè profectò maiores, quam putat, Deo exsolueret pœnas. Hunc ipsum deinde libellum supplicem, simul cum Præfecti responso, ad me remittas oro, ut Episcopo testis sit, non negligentiam meam factum esse, ut profectioem in Sinas de ipsius sententia susceptam omitterem. Id autem quamprimum ut peragas, te vehementer etiam atque etiam rogo. Abbit enim tempestas ad Sinicam nauigandum.

tionem idonea. Id si feceris, eadem operam
Deo rem gratam, mihi exoptatam, feceris.
Neque enim adduci possum, ut credam,
Præfectum vsque eò durum ac ferreum esse;
vt, decretis Pontificiis cogitis, non continuo nos dimittat. Ergo Vicarius,
hoc Francisci libello & precibus adductus,
Præfectum conuenit, seuerè denuncians,
extemplo ei Pontificia auctoritate anathema infligi,
nisi desistat Francisci conatibus obstare. orat per
Christi mortem ac vulnera, ne committat,
vt mortiferam plagam accipiat, summo dedecori iunctam. caueat ne se tam
gravi & inexpiabili obstringat scelere,
pro quo haud dubiè maiora omnium opinione supplicia cælesti numini sit daturus.
Sed surde erant aures vesania obstrepente. Ne Pontificali quidem auctoritate,
& anathematis fulmine intentato, homo inuidus (adeò nihil nefas inuidia est)
incepto destitit; vt satis appareret, non tam hominis illam pertinaciam esse,
quàm Satanz Sinarum Regno ac suæ ditioni pertimescentis. . Ægre tandem ab
illo impetratum, vt pateretur Franciscum in Sinas abire; vt autem Pereriam Legatum
dimitteret, nullo modo exprimi potuit. Ita constituta Legatio, consiliumq;
omne Xauerij (quod postea ostendit- uentus)

Legatio in Sinas impedita.

uentus) impotentis hominis vitio ad nihilum recidit. Tum verò Franciscus tam proiectæ audaciæ infestus, ne quis in posterum tale aliquid auderet, edendum sibi duxit exemplum seueritatis suæ. Itaque Præfecto vrbis, eiusque administris ac satellitibus, nominatim sacris interdictum esse Pontificia auctoritate rite pronuntiandum curat; non quidem vt eis infligeret vulnus, sed vt faucij iam infictum agnoscerent. Quippe Xauerius ipse dixisse fertur, Nunquam se quidem cuiquam auctorem futurum tam graue alteri excommunicationis plagam imponendi: tamē omnino effecturū, vt qui Pontificū decretis propter contumaciā vulnerati iam essent, eorum vulnera omnibus aperirentur; quo cæteros illorum pœna à simili recordia deterreret, ipsos verò saltem admoneret pudor, vt prope tam fœdis vulneribus remedium quærerent. Cæterum haud leue in eo certamine vulnus accepit Xauerius. Satis constat ex omnibus ærumnis ac molestiis, quas in omni vita plurimas maximasque perpeffus erat, nihil vnquam illi acerbius accidisse, quàm quòd tam salubris profectio ab eo impedita foret, à quo adiutam oportuiffet. Itaque ille mœstus non tam suam quàm Præfecti vicem, ipsius vitio peri-

*De excom-
municatis
Xauerij
sententia.*

*Vaticina-
tio grauis.*

*Malacensi
Praefecto
pœnitenti-
am à Deo
precibus
impetrat.*

periclitātis, cum gemitu exclamasse dici-
tur. Enimuerò breui ille humani diuini-
que iuris violator insanam pecuniæ &
honoris cupidinem non pecunia solum
& honore, sed etiam corpore (utinam
non etiam anima) luet. Subinde tem-
plum, quod ex aduerso erat, intuens,
genua posuit; supinisque manibus nu-
men illi propitiare cœpit. Igitur manan-
tibus lacrymis exclamat; Te ego, IESU
CHRISTE, Deus cordis mei, per acerbis-
simos tuæ necis cruciatus obsecro obte-
storque, vt intuearis ipse tuas cicatrices,
quas æterno Patri assiduè pro nobis o-
stentas: easque salubres etiã misero illi esse
velis, vt malis edoctus, tua benignitate a-
liquando respiciat. Nec irritæ preces, nec
vana prædictio cecidit. Haud ita multo
post ille, cum & alia multa per summã in-
iuriam fecisset, & eodem ore atque au-
dacia, qua Xauerij auctoritatem contem-
pserat, Proregis contempsisset imperium,
memori numinis cœlestis irã in arrogan-
tiæ cumulo debitas pœnas exsoluit. Con-
fessim namque homini contumaci, quasi
deficere ab Rege moliretur, Proregis iul-
su iniiciuntur catenæ. Mox, ita vt erat
vinctus, Goam ad Proregem, inde in Lu-
sitaniã ad Regem abripitur. Ibi bonis
malè partis. spoliatus, notatus ignominia.

nia,
super
non
nume
terum
peruit
expia

Fract
in

N
non t
comm
tus, n
summ
Famã
stodias
ctis:
blica m
culis m
fuisse
Christ
sempit
primu
geliu v

nia, æternis addictus vinculis, lepra insuper teterrima coopertus interiit; ut non magis Rex imperium, quàm Deus numen suum, vindicasse videatur. Cæterùm malis fatigatus oculos tandem aperuit, & vitæ labes salubri pœnitentia expiauit.

CAPVT VII.

Fracto Legationis consilio, nihilominus in Sinas pergit

NEc verò, fracto consilio, inuictus Xauerij animus fractus est; sed sibi non tam cum hominibus quàm cum communibus hostibus esse certamen ratus, ne quid omnino Satanæ cederet, summa ope contrâ tendendum putauit. Famâ acceperat, in Sinarum Regno custodias esse maximas ac refertissimas vinctis: peregrinos autem, qui sine fide publica in Sinas penetrassent, æternis vinculis mandari solitos. Quod terrori aliis fuisset, illi inuitamento fuit. Iam tum Christi hominumque amore ardens, sempiterno carceri se deuouebat, vinctis primùm, deinde per eos cæteris, Euangeliũ vulgaturus. Namq; spem conceperat,

*Studium
propagan-
da fidei.*

rat,

rat, si qui vincitorum Christi fidem secuti
essent, hos deinde emissos familiam quæ-
que suam ad Christum aggregaturos; in-
super, si Deo cordi foret, curaturos, ut
ipse quoque vinculis exemptus, Christia-
nam religionem propagaret. Itaque est
videbat hominum improbitate humanū
sibi auxilium in difficili ac periculoso ne-
gotio ereptum esse; nihilo secius tamen
diuino fretus præsidio in Sinas pergere
statuit, rem per semet utcumque tentatu-
rus; ut, si minus ipse in Sinarum Regnum
penetrare posset, at certè aperiret sociis
aditum, & posteris exemplum vel facti
vel conatus relinqueret. Ergo Balthasa-
rem Gagum, Duartem Syluam, & Petrum
Alcaceuam, socios & comites suos, di-
mittit in Iaponiam; ipse verò, vno sibi
socio & Sina interprete relicto, Malaca
discedit. In vrbs porta puluere de calceis

Puluerem (uti Christus præceperat Apostolis) ex-
de calceis cussio, ciuitati caelestem iram, multasque
excudit. & graues denunciat clades. Et denuncia-
Denuncia tioni respondit euentus: nam breui bel-
tio calami lis, fame, morbis vrbs ita vastata atque
tatum. exhausta est, ut ex celeberrima ciuitate ad
solitudinem propemodum redigeretur.
Cæterum Xauerius, quamquam Pereni-
am Legatum ob impeditam Legationem,
maximosq; frustra in eam rem sumptus

factos

factos, mœrere non ignorabat, eum tamen, ne mutuus conspectus, vt fit, vtriusque auget mœrorem, discedens alloqui non sustinuit. Itaque illius solitudine magis anxius, quàm sua, amicissimum hominem è nauì per literas solatur, pollicens illam damno implicatam contumeliam & emolumento ipsi & honori futuram. Idque ita postea accidit: nam ab Rege Lusitanæ (cui Franciscus eum impensè commendauerat) magnis vel copiis vel honoribus auctus est, ornatusque. Xauerius igitur Sinas petens, in Pereriæ Legati nauim, ipso relicto, conscendit eiusdem permisso: vt nauis illum de amantissimi hominis non minùs desiderio, quàm beneficio, admoneret. Sub profectionem ad eum in nauim Vicarius venit, rogans, vt ad Præfectum vrbs salutarurus eat priùs, quàm soluat Malaca: videat ne sermonum præbeat materiam, si, prætermisso salutationis officio, tanquam ab alienata voluntate discedat. At Franciscus, diuini honoris magis studio, quàm iusta inflammatus ira; Egone, inquit, vt hominem è fidelium communione eiec- tum adeam salutandi causa? Egressum omnimero nunquam posthac neque ego illum, neque ille me visurus est in hac vita, ne post mortem quidem, nisi cum apud

*Excommu-
nicati cor-
gressum o-
mni ope
vitat.*

apud

pud summum illum Iudicem in vale
 le Iosaphati eum accusaturus sum,
 quod in probissima turpissimaque cupi-
 ditate obcæcatus, tantam animorum im-
 pedierit messem. Nam rumores & suspi-
 ciones hominum nequiquam vereor,
 cum satis constet ei sacris interdictum
 esse: proinde eius sermonis congressus-
 que contagionem omnibus defugien-
 dam; idque mea potissimum auctorita-
 te exemploque declarari oportere. Quin
 potius periculum foret, inquit, ne mea
 execrandi hominis salutatio multum de
 Pontificia nota, deque excommunica-
 tionis detraheret poena. Committerent
 utique, ut alij cum illo & congressu &
 colloquio sine vlla religione, me aucto-
 re, iungerentur. Quocirca suas secum i-
 pse res agat; me quidem amicum non
 habebit, quamdiu habuerit inimicum
 Deum. Hac oratione Vicarium conui-
 ctum cum dimisisset, mense Iulio soluit,
 è Malaca quamprimum excedere festi-
 nans. Inde ad Sincapuranum fretum eum
 substitisset, amicorum haud parum me-
 mor, Iacobum Pereriam Legatum, recentis
 casu afflictum, rursus non amicam magis
 quam piam epistolam recreavit, enixè orans
 ut accepto vulnere consilio ac prudentia
 inderetur: atque illo ipso tempore au-

dius c
 munio
 plicans
 dicinar
 totum
 nim du
 melia a
 ellet ei
 tione re
 in mor
 dis sub
 nignita
 os ama
 Cateru
 qua è M

Sinaru
 nat

IN A
 Spati
 quentiã
 quippe
 leucarum
 vrbibus
 bus, ut, l
 mina ip
 colantur
 no cingi
 mo ac p

dius quàm aliàs per Confessionis & Cō-
 munionis Sacramenta Deo mentem ap-
 plicans, certam ab eo solatij peteret me-
 dicinam: seque ad diuinam voluntatem
 totum fingeret formaretque. Neque e-
 nim dubitandum esse, quin illa contu-
 melia ac molestia in decus ac lætitiā
 esset ei aliquando cessura. Inde nauiga-
 tione repetita, comites eius duo diurnū
 in morbum inciderunt, quibus in curan-
 dis subleuandisque assiduè Francisci be-
 nignitas patientiaque exercita est; ne cru-
 cis amatori vllō tempore deesset crux.
 Ceterū secundis ventis vsus, tertio mense
 quā ē Malaca soluerat, ad Sinas peruenit.

CAPVT VIII.

*Sinarum fines frustra patefacere eo-
 natur.*

SINARVM Regio Asiæ pars est vltima.
 Spatio locorum, & oppidorum fre-
 quentiā, nulli earum gentium secunda.
 quippe eius longitudo ampliùs CCCC.
 leucarum, latitudo CCC. perhibetur;
 vrbibus autem habitatur ita frequenti-
 bus, vt, superante multitudine, etiam flu-
 mina ipsa distentis constrata nauigiis in-
 colantur. Ab Oriente ac Meridie Ocea-
 no cingitur: à Septētrionib⁹: muro latissi-
 mo ac penè infinito diuiditur ab iis Asiæ
 Scy-

*Mœroris
 & arum-
 narum so-
 latia à
 Deo petē-
 da per Sa-
 cramenta*

*Sinarum
 regionis
 descriptio.*

*Sinarum
mores.*

Scythis, quos vocamus Tartaros: ab Occidente vltiorem spectat Indiam. Sinae ipsi, pacis quam belli artibus aptiores, vnius regis nutū intuentur. Nulli apud eos Reguli, nulli Dynastæ; Rex vnus in omnes æquè dominatur. Is per Præfectos prouincias administrans, ex his cognoscit grauiora cuiusque loci negotia. Præfectorum verò Seminarium non aula, sed Academia est. Quippe ipsorum legibus, Regis propinqui ac necessarij profus abstinent administratione Regni. Ex Gymnasijs viri eloquentia simul iurisque prudentia præstantes delecti, vrbibus ac Prouincijs, non vtique suarum ciuitatum aut gentium, præfunt. Deos vulgò adèò contemnunt, vt, seu preces irritæ fuerint, seu grauior aliquis inciderit casus, Deos suos penates tanquam seruos accipiant plagis. Nullos apud illos, præter Magistratus, quorum, propter eximiam seueritatem, numen horrent, Deos esse credas. Complura quidem haud sanè vulgaria traduntur de Sinarum moribus, quæ à nostro instituto aliena sciens prætereo. Cæterùm illud haud facillè dixerim inhumanius sit an imprudentius institutum, quòd, cæterarum nationum fugientes mutuos vsus, terrore mortis aduenas omnes procul à suis arcant finibus.

Oræ

*Sancianus
insula.*

Oræ maritimæ adiacet insula inculta de-
serta que, Sancianus nomine, à continen-
ti passuum millibus circiter LXX. Eò Lu-
sitani ac Sinæ illa tempestate commercij
causa commeantes, ibidem stramine aut
ramis tuguria sibi, breuis diuersorij cau-
sa, raptim construebant. Huc igitur Xa-
uerio quoq; sui commercij gratia peten-
te, insulæ oram legens gubernator dubi-
tare cœpit, an Cunianum portum, quem
peteret, esset præteruectus. Iamque ratus
adhuc procul abesse, vela facere parabat;
cùm hæsitanti Franciscus liquidò affir-
mat, eum portum iam esse præteritum.
Ille dubius animi supersedit primò; dein-
de, quia nunquam eum Xauerij affirma-
tio fefellerat, illi magis quàm sibi creden-
dum existimans, iactis anchoris, scaphã
in mare deijci iubet: certosque homines
properè mittit, rem diligentius explora-
turos. Paucis horis intermissis, scapha
cum Lusitanis aliquot in insula diuersan-
tibus ad fidem rei faciendam reuertitur,
portum Cunianum, vti X A V E R I V S
confirmarat, præteritum esse renuncians.
Quonunciò admirabundi nauæ concla-
mant, diuinitus profectò id X A V E R I O
indicatum memorantes: & sublatis an-
choris, conuersa que velificatione, repe-
runt portum. Vbi fama ad incolas per-
lata

T

lata

lata est, Franciscum Xauerium, celebre etiam illis locis nomen, aduentare; pro-
 perè Lusitani omnes læti obuiam se illi
 effundunt in littore. Vt terram attingit,
 mutua gratulatione perfuncti, pro se
 quisque hospitio talem virum excipere
 certabant. Ille, sine cuiusquam iniura
 certamen ita diremit, vt apud Georgium
 Aluarum, veterem amicum, sui que per-
 studiosum, diuerteret. Tum Lusitanos
 communiter obsecrat, vt sacram sibi ædi-
 culam, quàm minimo sumptu, ex ramis
 & stramine excitarent: vbi rem diuinam
 faceret, ministraret Sacramenta, pueros
 ac seruos, ex sua consuetudine, catechis-
 mo erudiret. Extemplo illi libentissimis
 animis Xauerio gerunt morem. & satis
 strenuè administrata res est. In colle qui à
 summo æqualiter decliuis vergit ad por-
 tum, ædicula biduo stetit. Protinus ergo
 Xauerius, veteri instituto, sacra ibi mini-
 steria impigre obire: & modò ægros in
 nauibus morbo afflictos omni obsequio
 recreare: modò egentibus subleuandis i-
 psemet à locupletioribus corrogare sti-
 pem: interdum cum Sinis mercatoribus
 quàm de ipsorum, quàm de Christianorum
 religione differere. In his laboribus ac mu-
 ni animi ardore consumpsit. Quæ res illa
 etiam

etiam apud Sinas non minùs sapientia
quàm sanctitate conspicuum fecit. Inte-
rim è Lusitanis ac Sinis percontabatur,
æqua tandem via reperiri posset Euan-
gelij in Sinas inferendi. Verùm & Lusita-
ni, & Sinæ ipsi, difficillimum negotium
dicebant esse, periculiq; plenissimum. Re-
gis quippe ipsius iussu omnia Regni clau-
stra acribus septa custodiis teneri; omnes
adit⁹ peregrinis penitus esse clausos, mor-
te proposita & aduenæ introeunti, & in-
digenæ aduenam introducenti. Omnino
in iussu magistratus alicuius continentem
attingere peregrino homini nefas esse.
Veniam autem ab eis petere neque Sinas
audere, propter summum illorum impe-
rij terrorem; neque Lusitanos posse, qui
haud secus quàm reliqui aduenæ exclu-
dantur. Quocirca non Lusitanus, non Si-
na ullus omnino reperiebatur, qui in eius
gratiam sustineret manifestum necis aut
certæ seruitutis periculum adire. At
Franciscus, vt erat inuictus ad ea qui-
bus cæteri terri solent, perpetua suo-
rum conatum felicitate ad discrimen
adeundum accenditur. Itaque sta-
ruit, quoniam nulla præterea rei con-
ficiendæ patebat vita, per illa ipsa pericu-
larem aggredi; moliriq; omni ope at-
que opera, vt in urbem Sinarum aliquam

*Sina adue-
nas exclu-
dunt.*

*Inuictus
Francisci
animus ad
pericula.*

*Sinarum
Magistra-
tuum cru-
delitas in
aduenas.*

*Zelus ani-
marum.*

occultè deuectus, Prætorem adiret, ne-
gotium transigeret. Hoc Xauerij confi-
lium, tanquam audax ac temerarium,
vulgò improbabant Lusitani. Igitur non
desuerunt, qui eum pro amicitia ac fami-
liaritate ab incepto deterrere summa vi
niterentur, orantes, ne se in acerbissima
necis seruitutisque discrimen daret. Ma-
gistratus quippe (Lutias incolæ, Manda-
rinos Lusitani appellant) in legibus cu-
stodiendis adeò seueros, aut potius acer-
bos & crudeles esse, vt leuissimas obno-
xas, nullo discrimine, indigenas ac pere-
grinos verberibus cedant vsque ad ne-
cem. Recens documentum, & quidem
domesticum, esse Lusitanos quosdam, qui
superiore anno, tempestate ad illorum lit-
tus eiecti, longè fauiores Oceani flucti-
bus Sinarum animos experti forent, ver-
beribusque foedum in modum lacerati
adhuc in carcere & squallore iacerent, in-
cisa in perpetuum spe pristinae libertatis.
Proinde quam rationem esse, omiſsa cer-
ta tutaque aliarum gentium cultura, vt
efferatæ nationi Euangelium per vim
obtrudas, in dubiam libertatis ac seruitij
aleam ire? Et Lusitanorum denuncia-
tionem Sinarum consensus affirmabat.
Ad hæc Franciscus interritus (adeò diuini
nus amor sanctis viris potior humane
timo

timore est) non aliud magis se omni vo-
 to expetere respondit, quàm vel morte
 sua Sinarum salutem repræsentrare. Quid
 enim? Num ignorarent, quod ipsos idem
 viderent vsus doceret, cedere spei metum,
 vbi maiora sint periculis præmia? An am-
 bigerent, Sinarum ciuitates, si semel Eu-
 angelij semen accepissent, propter ac-
 curatissimum disciplinæ atque admini-
 strationis genus longè vberriores fœtus
 edituras? Vt enim dubium esset, an pro-
 sperè succederet quod conaretur; ita cer-
 tum esse, conatum & obsequium suum
 Deo gratum futurum. Nam vincula, cru-
 ciatus, mortem denique ipsam pro Chri-
 sto, beatitudinis & immortalitatis instar
 sibi esse debere. Iam silentium imposue-
 rat amicis, cùm has curas maximè agi-
 tanti febris superuenit, qua per dies quin-
 decim afflicto, demum, Deo bene iu-
 uante, conualuit quidem, sed ita, vt mor-
 bus ille aduentantis morris nuncius esse
 videretur. Cæterùm, vt conualescere cœ-
 pit, ad pristinos labores retulit se, nul-
 lius rei magis quàm otij & quie-
 tis impatiens.

CAPVT IX.

Transigit cum Sina, vt se clàm Cantanem inuehat.

NIHILLO autem segniùs idoneum aliquem mercatorem quærìtans, à quo transmitteretur in Sinas, Lusitanos primum, deinde Sinas omni artificio tentare cœpit, multas rationes rei celandæ proponens, sibiq̃ue in tam honesto postulato vt gratificarentur obtestans. Verùm obstinatos ad cauendum animos nullæ artes, nullæ molliabant preces. Aurea omnium timor clauserat, abnuentium fortunas caputq̃ue suum manifesto periculo offerre. Itaque Franciscus non auxiliij modò, sed etiam consilij inops, fluctuabat animo. Ac ne quid deesset incommodi, eius comites grauis vrgebat morbus. Et Antonius Sanctæ fidei, natione Sina, Goani Collegij alumnus, què pro interprete inde vsque ab India secum aduexerat, Sinarum sermonem desuetudine oblitus, vsui esse iam nequibat; vtique cùm urbanæ reconditæq̃ue eorum linguæ, qua Magistratus vtì solerent, prorsus esset ignarus rudisq̃ue. At Xaverius ad omnia inuictus, nihilq̃ue inex-

per-

pertum, nihil inausum relinquendum ra-
 tus, nihilo secius rem virgere institit, cō-
 fidens fore, vt *in Deo suo transgrederetur*
murum. Inter hæc haud parua res eius
 cupiditatem simul & fiduciam accendit.
 Eodem tempore comperit Sinarum Re-
 gem Legatos quoquò versus dimisisse,
 exploraturos aliorum leges institutaque
 Regnorum. Itaque magna spes erat, gra-
 tum illi ac iucundum fore, Christianam
 legem ac disciplinam cognoscere. Ex ipsis
 etiam Sinis homines locupletes atq; ho-
 nesti, Francisci familiares, eum, vt ad Si-
 narum Regem sese conferret, magnope-
 re hortabantur, ex ipsius sanctimonia
 Christianam æstimantes religionem, iis-
 que libris, quos afferret secum, præcla-
 ram aliquam legem, suaque meliorem,
 contineri credentes. Enimuero his re-
 bus multo etiam magis excitatus XA-
 VERIVS, eam mentem ratus est Si-
 nis eorumque Regi datam diuinitus, vt
 Euangelium aliquando intraret Sina-
 rum fines, vrbesque incolis frequen-
 tissimas peruaderet. Ergo diuinæ spei
 ac fiduciæ plenus, omnes rei maturandæ
 vias tentare decreuit. Se enim aut sine
 villo periculo magnoque cum rei Chri-
 stianæ emolumento ad Regem peruen-
 turum, aut, si quid grauius accidisset, in
 magna

*Crucis a-
mor.*

magno positurum lucro. Nam pro Christo excruciatum necari, quod summum periculum videretur, id verò maximum Dei beneficium duci oportere. Ceterum cedentibus, ut ferè fit, constantiæ difficultatibus, breui alius se illi interpret obtulit. Inde Sinam mercatorem minime timidum nactus, spe ac pollicitationibus sollicitat atque impellit ad audendum. Cùm sine præsentis pretio nihil spes efficeret, pretium à mercatoribus Lusitanis corrogat: & magno piperis numero, quod erat aureis propè trecentis, cum illo transigit, uti se cum interprete ac libellis suis de nocte in Sinas quàm occultissime deportatum, in Cantonij portus littore exponat ante lucem. Canton quippe oppidum portu nobile est in continenti, millia passuum ab Sanciano circiter LXXX. Ille igitur ad rem penitus occultandam, ne caput suum committeret dubiæ nautarum fidei, liberis suis servorūque fidelissimis pro remigibus uti, Franciscumq; noctu parvâ nauiculâ transmittere cogitauerat. Vltro etiam pollicitus erat Xaverio, bidui aut tridui apud se receptum ac latebras, donec tuto emerfus, Cantonis oppidi Præfecto sui in Sinas aduentus exponeret causam. duo tamen in hoc negotio pericula Xaverio ab ami-

cis

eis denunciabantur: vnum, ne mercator, accepta per fraudem pecunia, fidem proderet, ipsumque suppressendæ rei gratia in desertam aliquam insulam aut etiam in altum præcipitem daret. Alterum (vt sancta esset barbaro fides, eumque in Cantonio portu exponeret) ne Præfectus vrbis in aduenam, contra edicta Regis sine fide publica eò se infinuantem exempla ederet; verberibusque crudeliter caelum aut vltimo afficeret supplicio, aut certè in perpetuam seruitutem redigeret. His ille alia haud paulo maiora opponebat discrimina, quæ cæteros latebant. Primum periculum dicebat esse, ne sua diffidentia veriùs quàm cautio Dei bonitatem ac prouidentiam offenderet, si prouinciam illius instinctu ac monitu susceptam homuncionum terricula excuterent. Deinde, ne Christo indignus foret discipulus, si eum non audiret denunciantem, *Qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.* Ergo satis gnarus, animi periculis pericula corporis esse longè leuiora, tutius ratus est per vitæ discrimina perrumpere, quàm animi salutem in discrimen adducere; vtique cum haud difficilius quàm præclarius foret, Sinas, Deo fauente, inuitis eius hostibus peti, subigi que. Per id tempus mira res

Matth. 10.

T. 5

acci-

accidit. Petrus Gerra, nauarchus haud ignobilis, Iaponiam petebat, iamq; portus, quem capere destinarat, in conspectu erat; cum repente venti vis cecidit, malaciaque consecuta est tanta, vt per biduum triduumue nauis nil prouehi posset. Ergo tristis & indignabundus in Sinas cursum flectere parabat, cum repente nauicula vectus ab Sinis (neque enim longè aberat oneraria) occurrit Xaverius. Qui nauarchum amicè salutatum bono animo esse iubet, monens, vt vela strenuè panderet: se quippe confidere futurum, vt, Deo fauente, secundus nauis ventus afflaret. Nec vana prædictio fuit. Vix expediuerant vela, cum nauis afflante Zephyro portum tenuit. Atque, vt diuinum extaret auxilium, nauis in portum delata, ventus in Africum est versus, eam, nisi portum iam occupasset, haud dubiè abrepturus in Sinas. Inter hæc Sinæ mercatoris, cum quo deciderat, reditum Franciscus opperiens, complures & ad Socios & ad amicos literas dedit. Primum quidem ad Gasparem Goni Collegij Rectorem, vt ex Episcopi auctoritate (adeò nihil sibi Legatus Apostolicus sumebat) Malacensibus illis, qui suæ in Sinas profectioi impedimento fuissent, Pontificia auctoritate interdictum esse

esse
andun
lethali
dij ad
Peren
Prato
pedisse
disced
Iacob
rem co
quaru
mix v
do in
quanc
spero
dictur
custoc

Trans
pr

E &
uerio
iectæ
profe
nouu
ue oc

esse sacris, quàm primùm rite pronuncian-
 dum curaret: quo scilicet miseros illos
 lethalis plaga refricata aliquando reme-
 dij admoneret. Ad Franciscum etiam
 Peren scripsit, vt, Malaca redicta, cuius
 Prætor suam in Sinas profectioem im-
 pedisset, cum omnibus Sociis in Indiam
 discederet primo quoque tempore. Nec
 Iacobi Pererix sui oblitus, eius mœro-
 rem consolando per literas tertio leuauit,
 quarum literarum hæc est clausula, exi-
 miæ virtutis index. Vtinam nos aliquan-
 do in Sinarum Regis aula reuifamus:
 quanquam ego, si ad Sinas peruenero,
 spero futurum, vt ibi me aut seruitio ad-
 dictum, aut in Cantonis carcere Regiæ
 custodia vinctum offendas.

CAPVT X.

*Transmissione dilata, suum obitum
 prædicat.*

ECCÆ autem Sinarum conuersionem
 & martyrij palmam meditari Xa-
 uerio nouæ magnæque difficultates ob-
 iectæ. Interea dum proxima spe lætus
 profectioem adornat suam, repente
 nouum eius interpretem ab incepto si-
 ue occulta Lusitanorum ars, siue immi-

nentium suppliciorum terror, auertit. Ita-
 que timoris magis quàm fidei memor,
 Franciscum nihil minùs metuētē subitò
 deserit. Nihil tamen improviso malo
 cessit Xauerij constantia. Sed cum veteri
 interprete, et si parum idoneo, quòd Sina-
 rum linguam, ut diximus, non satis tene-
 bat, nihilo secius decreuit ire. Confestim
 igitur ad eum ex composito còeunt Lusitani
 mercatores, non Xauerij vice solliciti
 magis quàm sua. Circumfusi pro se quis-
 que precantur, ut incepto desistat ali-
 quando. Quòd si suo periculo non
 tangatur, at moueatur alieno. Agi ea in
 re non ipsius solùm, sed etiam Lusitano-
 rum omnium salutem. Prætores quippe
 Sinarum tanta audacia irritatos non vni-
 us pœna contentos fore; omne nomen
 Lusitanum ad supplicium vocaturos.
 Proinde ne amicorum fortunas, vitam-
 que ipsam, in eundem traheret casum.
 Quòd si certum ac deliberatum esset,
 fortunæ aleam tentare; at expectaret,
 dum opportuna profectio Lusitanas na-
 ues iniuriæ subtraheret. Tum Xauerius
 bonum illos animum habere iubet: se ve-
 num vile caput, si quid impendeat peri-
 culi, subire velle. Quocirca nihil o-
 mnino tentaturum, priusquam ipsi in tu-
 tum recepissent se. Illis ergo iter matu-
 ranti-

*Xauerij
 humani-
 tas in Lu-
 sitanos.*

rantibus, Franciscus quoque ad expedi-
 tionem suam se instruebat. Cæterum in
 Sinarum fines eum penetrare, Deo uti-
 que cordi non fuit. Ne quid deesset dif-
 ficultatis, mercatoris quoque illius Sinæ,
 quo cum transegerat, eum fides fefellit.
 Is quippe, siue casus alicuius interuentu,
 siue metu pœnæ, siue etiã Diaboli ipsius
 instinctu, non stetit promissis. Et Fran-
 ciscus, cùm frustra eum diutiùs expe-
 ctasset; denique suã transmissionis spem
 penè damnauit. Igitur nihilo fidelio-
 rem Sinam mercatorem quã interpretem ex-
 pertus, consilij inops cogitationem in o-
 mnes versabat partes. Non tamen illum
 ab ingenti spe destitutũ defecit animus:
 quin potiùs humanæ opis desperatio di-
 uinæ fiduciam accedit. Diuinæ ergo bo-
 nitati confisus, nouam in Sinas transmit-
 tendi occasionem captare, ignarus trans-
 mittendum esse sibi propediem in cæ-
 lum. Inter hæc noua illi, sed vana spes
 affulsit. Cognouit quippe Sionis Re-
 gem (quod Regnum Malacæ quàm Si-
 nis propius est) legationẽ in proximum
 annum ad Sinarum Regem destinasse.
 Itaque opportuno nuncio lætus, nouæ
 legationi adiicit animum: statuitque, si
 Sina ille mercator ad tempus non occur-
 rat, ipse ad Sionem nauigare, atque omni

ope adniti, vt cum Regio Legato penetraret in Sinas. Sed iam non in limine operum ac laborum suorum, vt sibi videbatur, sed in exitu stabat. Ergo dum, si vetus destituat spes, noua auxilia molies, Régnum Sionis cogitat, ad caelestem Sionis arcem vocatus est. Iam socium illum suum ægrotum, ne sibi in Sinas transfuro oneri atq; impedimento foret, Lusitanis Indiam repetētib; benè commendatum deuehendū tradiderat, ipse cum Antonio Sanctæ fidei, aliòque seruo, remanserat in Sanciano. Et post Lusitanarum profectionem nauium, Franciscus (vt spes pertinax est) adhuc mercatorem illum in Sinam expectans, consueta caritatis munia haud segniùs exequabatur, Satanam, à quo artes omnes ad suos conatus auertēdos adhiberi cernebat, Deo duce & adiutore victurus. Sed Deo, cuius *inscrutabilia cōsilia & inuestigabiles viæ* sunt, aliter visum; quippe eius conatus contentus, Sinarum conuertendorum decus (fortasse quod tum bene maturum tempus non erat) alijs reseruabat. Incenso itaque Xauerij agendi patiendiq; studio latus, laboriosissimo homini veterum laborum, quos plurimos ac maximos sustinuerat, præmia persoluere, quã aditū ad nouos labores aperire, maluit. Igitur
eo denē

eodem ipso die, quo die in portum Cantonium trajcere destinarat, in morbum incidit, quo deinde extinctus est. Morbi occasio hospitis inhumanitas fuit. Sub discessum enim nauium Indiam petentium, etiam Francisci hospes, mutato consilio, desertoque iure hospitij, repente discessit. Subita impotentem animum seu cupiditas, seu dementia stimulauit; adeoq; præcipitem egit, vt Xauerium veterem amicum atque hospitem salutare, nauemq; in alia Sinarum insula emptam opperiri, festinatio prohiberet. Franciscus more suo rem diuinam faciebat, cum bonus ille hospes, omisso sacro, cui intererat, & hospite destituto, fugienti magis quàm abeunti similis soluit ex insula. Sacrificio peracto, & prece funebri pro mortuis de more facta, circumferens oculos Xauerius, hospitem abesse cernit. Quærenti quid illo factum esset; respondetur, eum prope admodum Malacam versus è Sanciano soluisse. Tum Franciscus: Enimvero (inquit) vereor ne illum consciëntia sceleris alicuius agitet, irato Deo. Quorsum enim ista tam præpropere festinatio? En aduentat uauis quam modo emendam curarat: eius tamen aduentum expectare grauat⁹ est. Sed abeat sanè Malacã,

*Franciscus
ab hospite
destitutus
in morbum
incidit.*

*Duplex
vaticinatio.*

vnde

unde abiturus est nunquam: ibi enim vitam amittet miser. Ex duabus prædictionibus alteram mox, alteram deinceps, euentus excepit. Vix, qui aderant, è templo excefferant, cum naus illa repente comparuit, miratibus omnibus, & Xaverium tanquam diuinum hominẽ intuentibus. Hospes verò (vti postea cognitum est) paucis diebus, quibus Malacam venerat, cum lignatum isset in syluam, à latronibus interfectus perijt, foedam ac miseram mortem sortitus, quòd Francisco causa immaturæ mortis fuisset. At Xaverius, haud ignarus sibi propediem è vita migrandum, id ipsum familiaribus prædixit, nõ admirabili magis quàm salubri ratione. In circulo Lusitanorum cum esset, Numerum inquit, diligenter eorum, qui hñc sumus: nam intra annum pleriq; nostrum moriemur. Vaticinatio verior fuit quàm lætior. Namque è septem, qui tum aderant, quinque eo anno sunt mortui, ex quibus ipsemet Xaverius fuit, haud dubiè imminentis sibi mortis & gnarus & vates. Et iisdem ferè diebus Franciscum, diuinitus mortalitatis oblitum, ingens Dei visendi cupidò cepit, haud leue proximæ beatitudinis pignus. Itaque in epistola quadã scripsit, tametsi ad id tempus vitam sibi sup-

pedi-

peditari optasset, ad Christi obsequium, Christianique nominis propagationem; tamen iam eos igniculos ardenti diuinæ Maiestatis visendæ fruendæque desiderio refrixisse.

CAPVT XI.

Sanctissimè moritur.

INHOSPITALIS discessus hospitis necessitatem imposuit Xauerio victus emendicandi. Eoque grauior eum inopia vexauit, quo arctiora omnia tum Lutiæ custodia fecerant, ne quis annonam ex Sinarum finibus exportaret, intentione cauentes cura. Quod ille incommodum, Euangelicæ paupertatis magis quam suæ necessitatis memor, libentissimè perferebat. Itaque nouum hospitem nequaquam sibi quærendum, sed precario victu defungendum existimauit. Verùm etsi animus patiendi auidus fortiter occurrebat tantis rerum omnium difficultatibus incommodisque; corpus tamen, utpote iam confectū ætate, assiduis laboribus, & scilicet recenti morbo, ex quo nondū satis conualuerat, necessariò frangebatur. Ad hæc angebant eum ingentes animi curæ, quas ex desiderio suæ in Sinas profectionis capiebat. Itaque aeger non corporis solū, sed etiam animi,

*Xauerius
emendicæ
to cibo vi-
tam tole-
rat.*

*Recidit in
morbum.*

III,

mi, cum petisset anima sua ut moreretur, XII. Kal. Decembris recidit in morbum. Missæ sacrificium pro mortuo fecerat, cum mortifera illum febris inuasit, quæ aditum ei ad æternam vitam aperiet. Igitur cum feбри ad nauim, qua aduectus erat, recipit se, simul visendi de more ægros, simul inter eos diuersandi studio. Sed tertiodecimo die ingrauescens morbus, cum iactationem nauis ferre non valeret, remigrare eum coëgit in terram. Lusitanus igitur quidam talem virum miserè feбри æstuantem, iacentemque in publico conspicatus, misericordiaque captus, extemplo eum benignè inuitat hospitio, ac domum suam (ea erat deserto in colle casa veriùs quàm domus) deductum pro rerum inopia liberaliter tractat. tum eius salutem consulens rogat atque obsecrat, vt incidi sibi patiatur venã. Et Xauerius, quanquã non ignarus quales tandem medicos deserta haberet insula, tamen ait, se in rebus omnibus, quæ ad curationem corporis sui pertinerent, omnino in medentium fore potestate. Idque alacriùs fecit quàm dixit, vnde cunque obedientiæ materiam quarens. Sanguinem misit non sine spasmis ac distensione neruorum. Dolorem corporis subsecutum est fastidium ciborum omnium.

*Tugurio
excipitur
à Lusitano.*

*Dicto audiens est
medico.*

Morbi dolores.

Cibi fastidium.

mnium;

mium; quanquam cibi nulli ægrotis idonei suppetebant, præter paucas amygdalas, quæ à Lusitano nauarcho traditæ, ad eum perlatae sunt serò. Iam enim cibum adeò fastidiebat, nihil vt sumere omnino posset. Interim satis gnarus sibi adesse supremum diem, quæ secum in casam illam extulerat, ne per morbi sui occasionem perirèt, in nauim referri iussit. Biduo iam inedia traducto, cum morbus magis magisque ingrauesceret, magis etiam Francisci patientia ac virtus enituit. Humanis subsidijs omnibus destitutus inita iam hyeme, in tugurio ventis atque imbribus peruius iacebat quintum decimum iam diem, maximoque pestiferæ febris iactabatur æstu. Cæterum incommoda omnia ac vim morbi exquisitissimo subibat animo, patientia autem tanta, vt nihil supra. Nullum prorsus eius verbum excipiebatur, aut de grauitate morbi querentis, aut vllam circumstantium opem (vt in grauibus morbis fieri solet) implorantis: contraque omnia dicta & gestus erant tales, vt satis appareret, morbum, velut solidæ virtutis æternæque materiam gloriæ, ab eo in diuini beneficii loco numerari. Vnum scilicet ægrè ferebat, naturali se vulgarique morte extinguere in lectulo; omnibusque expetitam votis martyrii pal-

*Patientia
eximia.*

pal-

palmam sibi penè in manibus infringi.
 Cæterùm haud ignarus, martyrij decus
 donum Dei esse gratuitum, quod saepe
 negetur expetētibus, aliud agentibus of-
 feratur; ad diuinæ providentiæ rationem
 animum composuit suum, tam insigni
 beneficio se indignum existimans. Inde
 vis mali vehementior penitus insitam
 Francisci sanctimoniã declaravit. Nam-
 que ut in cæteris ferè, cùm vrgentur
 morbo, tum maximè vitiosa se prodit
 natura, ita in Francisco tum præcipuè
 solida atque egregia pietas emicabat.
 Quippe eadem propemodum faciebat
 moribundus, quæ sanus facete consue-
 rat: nunc, defixo in cælum oculorum obtu-
 tu, læta fronte ac vultu cum Christo Do-
 mino, quasi adesset, colloquēs; nunc Psal-
 morum versus piè admodum vsurpans,
 identidemque illas iterans voces, IESU fi-
 li David, miserere mei: tu autem pecca-
 torum meorum miserere. Mater Dei,
 memento mei. Hisce aliisq; eiusmodi vo-
 cibus biduū extraxit. Aderat iam illi su-
 prema hora. Igitur Christi crucifixi effi-
 giem manu tenens, intentisq; oculis in-
 tuens, crebros edere gemitus, & subinde
 succlamare, IESU Deus cordis mei, lacry-
 mas precibus miscens, donec eum vox
 pariter ac vita defecit. Ita ad extremum
 usque.

*Decedit è
 vita.*

usque spiritum fortissimè cum morbo ac
 mortè luctatus, quarto Nonas Decem-
 bris (qui dies S. Bibianę virgini sacer est)
 IESVM & MARIAM sæpius inclamans,
 æquissimo animo obdormiuit in Domi-
 no: atque ad eos ipsos, quos viuis in vi-
 steribus, moriens in ore semper habue-
 rat, migravit in cœlum. Vultus adeò hi-
 laris mansit ac lætus, vt species ipsa cor-
 poris animi beatitudinem indicaret. De-
 cessit annos natus circiter L V. deceennio
 iam expleto post suum in Indiam aduen-
 tum, anno post Christum natū M. D. LII.
 vir planè admirabilis cūm veris virtuti-
 bus, tū verò incredibili animi magnitu-
 dine, studioq; conuertendorū Ethnico-
 rum. Nullum vnquā laborē aut discrimen
 Dei causa recusauit: & Indorum fi-
 nitimarumq; gentium salute nō conten-
 tus omnem Orientem complexus est ca-
 ritate illa, cui nimis angustus ad beneme-
 rendum orbis terræ videbatur. Itaq; Eu-
 angelio ac Societate toto penè Oriente
 disseminatis, in ipsa cura ac meditatione
 Cantonij portus petēdi, defunctus huius
 vitæ fluctibus, æternæ felicitatis tenuit
 portum, Sinas præsentibus apud Deum *Mortuus*
 precibus adiuturus. Nec verò dubitan- *aditū pa-*
 dum est, quin eius iam beati assidua ad *tesecit in*
 Deum preces aditum in Sinas patefesece- *Sinas.*
 rint

runt non tantum Societati IESV, sed Lusitanis mercatoribus, Christianæque religioni. Nam paulo post Francisci obitum, ad Cantonium portum accedendi, ibique commercij causa commorandi, vulgo facta copia est Lusitanis. Et eorum opinio fuit, Xaverium suis precibus obseptos Sinarum fines aperuisse. Anno autem post Francisci excessum circiter xxx. remissa paulisper à Sinis finium custodia, Patres aliquot è Societate IESV, Francisci virtutis æmuli, aliquando penetrarunt in Sinas, ibique Deo propitio Christianæ religionis fundamenta iecerunt.

CAPVT XII.

Viua in calce sepelitur.

Lusitanorum sensus in morte Xaverij.

VBI Francisci mortem fama vulgavit (quippe febris perniciosior quàm minacior omnes præter ipsum fefellerat) Lusitani penè omnes, qui reliqui erant in insula, tam tristi nuncio exanimati, confestim ad eius velut ad communis parentis funus conuolant. Ac primò gemitibus ac lamentis tota circa tugurium personabat area: deinde triste silentium consecutum est, ad contemplandum Xaverium dolore conuerso. Cæterum eius

corpus, imaginem animi, effigiem cæle-
 stis felicitatis, intuentes, fletum integra-
 bant; iucundissimoque aspectu neque a-
 nimos neque oculos fatiare poterant. Cor-
 pore Franciscus fuit satis amplo robu-
 stoque, staturâ procerâ, iustam haud fa-
 nè multum excedente, colore candido,
 facie honesta ac liberali, vultu hilari qui-
 dem, sed viuido & ardenti, cæsijs vege-
 tisque oculis, naso modico, barba & ca-
 pillo naturâ nigro, sed iam ætate, aut cu-
 ris potiùs, cano; vestitu tenui vulgariq;
 sed mundo. Tunica talari, vt supra dixi-
 mus, induebatur (Indorum ritu Sacer-
 dotum) distincta, vt togæ etiam vicem
 haberet. Itaque subibat spectantium a-
 nimos eximia illius comitas benignitas-
 que in omnes singularis: magnitudo a-
 nimi periculis ac difficultatibus inuicta:
 mortis, cuius cæteri nomen horrent, per-
 petua contemptio: diuinæ gloriæ ac reli-
 gionis proferendæ infinita cupiditas: sub-
 missio magnitudini animi par: pietas ac
 sanctitas prorsus egregia. Igitur illâ sua-
 vitatem morum, illud exemplū fortitudi-
 nis, illud agrorum auxilium sibi ereptū,
 talem præconem religioni, tantum præ-
 fidū ademptum esse rebus humanis, no-
 tum sydus, quod perpetuæ penè Indo-
 rum nocti illuxisset, quod Euāgelij lucem
 cali-

*Franciscæ
 forma ac
 figura.*

caliganti attulisset Orienti, subito occidisse querebantur. Quem propagaturum in ultimas terras religionem? Quem agris Lusitanorum corporibus atque animis saluti fore? Quem in Francisci locum successurum? Interea dum Lusitani grabato circumfusi iucundissima Francisci specie memoriaque oculos & animos pascunt suos, tantamque iacturam, lacrymarum pleni, sui que iam immemores, lamentantur, Antonius interpres, qui Francisco agrotanti ac morienti presertim fuerat, accutrit ad nauim, Sacerdotalem Francisci habitum (ibi enim asseruabatur) petiturus. Lusitani qui erant in nauis, Xauerij obitu nunciato, obortis lacrymis crebros ediderunt gemitus, non presenti suo tantum, sed futuro quoque Pererix domini sui absentis dolore percussi. His igitur comitatus interpres, non sine fletu domum reuertitur. Francisci deinde corpus sacerdotali vestitu rite indutum, de sententia Lusitanorum, ligneo loculo (vt Sinarum mos est) includere statuit: Quod quidem diuino potius quam humano consilio factum ostendit euentus; vt ea scilicet, quae sancto corpori diuinitus contigerunt, essent hominibus notiora. Corpus igitur arca lignea inclusum, postero die multis prosequen-

Sacerdotali vestitu sepelitur.

tibus
in illa
brato
tur sep
ni, eun
placui
corpor
ossa in
to loc
citius
genter
lo gran
firi; vt
indicij
ret. D
lacrym
fiderio
Corpus
den.
V E
ter
Franci
et; Sin
Xauerij
mulanti
tane ve

tibus effertur: & funere, quantis maximis in illa rerum inopia studijs potuit, celebrato, in ipso portus littore ritè mandatur sepulturæ. Iam terram erant iniecturi, cum repente, diuino utique instinctu, placuit, ad carnem exedendam, viuam corpori calcem adhiberi; vt nuda deinde ossa in Indiam deferrentur. Itaque aperto loculo magna vis calcis inditur, quæ citius conficeret carnem; tum arcâ diligenter occlusâ ibidem humatur. Tumulo grandes lapides sepulcri indices impositi; vt si quis è Societate id quæreret, illis indicijs admonitus nullo negotio reperiret. Discessum est à funere multis cum lacrymis, incredibili cum mœrore, ac desiderio talis ac tanti viri.

*Loculo vi-
ua calx
inditur.*

CAPVT XIII.

*Corpus integrum repertum Malacæ
denuo humatur.*

VERE deinde primo, cum adesset tempus, quo tempore nauis, quæ Franciscum aduexerat, Malacam solueret; Sina interpres, quem diximus, siue Xauerij caritate, siue diuina magis, vt stimulantè, nauarchum adit, & ingemiscēs, itane verò; inquit, Franciscū Xauerium, qui

qui nobiscum vnà inde vsque ab India
 huc venit, hinc in deserta Sinarum insula
 apud barbaros relinquemus populos?
 At qualem virum! nempe eum, cuius e-
 gregiam vitæ ac mortis sanctitatem nos
 ipsi perspeximus, posteritas omnis intue-
 bitur. Quin potius sacrum eius corpus
 deferimus in Indiam, vt ibi potius sit, v-
 bi colatur; quam hinc, vbi contemnitur?
 Tum ille: Ego verò libenter mecum in
 Indiam eius asportarè reliquias, si, con-
 sumpta carne, ossa deferenda forent. Pro-
 inde rem extemplo per certum hominem
 explorabo. Quòd si spes responderit vo-
 to, enimuerò facturus sum quod rogas,
 non tua magis causa, quam mea. Neque
 enim ignoro quantam hoc munere gra-
 tiam Iacobi Pereriæ, Domini mei, sim-
 initurus, cui haud sanè leue solatiū erit,
 si Franciscum, quem viuum eximia cari-
 tate dilexerat, videre atque habere apud
 se licuerit mortuum. Protinus igitur spe-
 ctata virum fide mittit, qui effossò aper-
 toque loculo, an Francisci corpus calce
 absumptum esset, intentius exploraret;
 secumque, si videretur, auferret. Venit ille
 ad tumulum, arcam effodit, excussa que
 calce inspicit corpus. mirum dictu, pro-
 fus integrum reperit, modò humatum
 crederes. Nullus grauis odor, sed potius
 sua-

*Corpus
 Francisci
 integrum
 repperitur
 quarto
 post men-
 se.*

sua: nulla tabes, ne in naso quidem,
 qui primus mortuis effluere solet: color
 viuax, caro planè recens, vestimenta nul-
 la ex parte tabefacta læsaue. Ne vigor
 quidem, qui ex spiritu constat, destituerat
 vultum: vix vt ille Xauerio, velut spiran-
 ti, admouere manus sustineret. Attonitus
 ergo rei miraculo, diuinum beneficium
 agnoscere, integritate corporis integrita-
 tem æstimans animi. Et hoc maior eum
 cepit admiratio, quòd Xauerius naturâ
 non ficcus, sed succi plenus erat; & ipse
 exploratum habebat, eundem quartum
 iam mensem iacere viua obrutum calce.
 Ergo veritus ne vana afferre crederetur,
 tantillum carnis è coxendice defectum,
 incorrupti corporis specimen, nauarcho
 offert, explorata renunciâns. Fecit ab-
 scissa caro fidem miraculi. Extemplo igitur
 nauarchus, nautæ, vectoresque ad-
 mirabundi ad tumultum accurrere. Re-
 comperta, nonnulli qui aut necessaria
 Francisco viuo malignè suppeditarant,
 aut de illius mortui fama detraxerant, ve-
 hementer flere, & ora palmis conuerberare
 coeperunt, semet inculantes. Cæteri Deum
 collaudare, cui etiam cadauera curæ sint
 seruatorum suorum. Tum Nauarchus Fran-
 cisci corpus, sic vt erat, in arca deferri ad
 nauim imperat, miraculum vel certius

exploraturus ipse, vel planitibus alijs ostensus. Ad ultimum, satis explorata re atque perspecta, venerabundus arcam cum calce, ut erat, imponit in nauim: & è Sancio profectus mense Martio, secundissima nauigatione peruenit Malacam. Francisco ventos ipsos obsecundare sentientes Onerariae aduentum scapha praecurrens Xauerij corpus integrum repertum aduehi Malacam nunciarat. Quo nuncio exciti Malacenses, & simul veterem iniuriam officio nouo compensaturi, quem viuum cum aliqua dimiserat contumelia, mortuum summo cum honore excipere decreuerunt. Ardor Xauerij & vultus concionantis ad populum, perditos ad salutem reuocantis, agros curantis, & energumenos, futura absentiaque praedicantis, occurrebant animis oculisque. Itaque contumacia in venerationem versa, pro se quisque funus celebrare tanti gestiebant viri. Iacobi Pereriae Legati, qui etiam tum Malacae morabatur, inter ceteros ut desiderium, ita studium eminebat. Namque is dolorem ex amici morte perceptum, eius aduentu corporis abstergi posse ratus, maximam vim cereorum, caeteraque ad funebrem pompam necessaria, egregia sedulitate comparauit. Inter haec, applicata ad terram nauis,

Malacensium studia in excipiendo Xauerij corpore.

loculum in sacras ædes portui proximas
 inferunt, dum ciuitas obuiam prodeat,
 expectantes. Vt primùm in urbem fa-
 ma perlata est, integrum Xauerij corpus
 in terram expositum; cuncta illi ciuitas
 obuiam se plenis portis effudit, tum vi-
 sendi studio, tum etiam rosarij contin-
 gendi. Processit etiam eò cum sacerdotū *Funus Malacense*
 agmine Malacensis Vicarij: apertaq; pa-
 lam arca, inuenit corpus integrum ac re- *Xauerij.*
 cens, nulla tabe aut liuore corruptum,
 nulloque tetra odore, sed magis suauis ac
 iucundo. Confestim omnes stupentibus
 familes pro se quisque diuinum numen
 offerre, sanctas reliquias deosculari, con-
 tonisque contingere cœperunt. Per eria
 præcipuè ex magno luctu in magnum
 gaudium versus, extincti amici aduen-
 tum quantis maximis poterat studijs ce-
 lebrabat. Cæterùm vt humanis iudicijs
 iudicium diuinum adderet fidem, æger
 quidam, tacto Xauerij corpore, extem- *Tactus*
 plo conualuit. Postero ergo die mane sa- *corporis*
 cerdotum ac totius ciuitaris agmen, ac- *agrum sac-*
 censis candelis ac funalibus, processit ob- *nat.*
 nam, summo cum sensu lætitiæ pieta-
 tisque. Nullus tum erat Malacæ è Socie-
 tate. I. E. S. V.: nuper enim ipsius Franci-
 ci iussu Patres omnes decesserant. Pla-
 cuit tamen ciuitati, eiusdem corpus tem-

plo, quod Societatis fuerat, inferri, ut eiusdem reuersionis prædæ ac vadem haberent Xauerium. Quocirca supplicatione frequentissima celeberrimaque, multis vndique collucentibus facibus, ad id quod dixi, templum arca defertur. Ibi post sacrum solenni ritu ac cæremonia decantatum Franciscus, excussa calce, in nouo loculo, celeberrimo loco sepelitur, collacrymantibus plerisque, & recentis lætitia miraculi, & misto dolore, ac desiderio tanti viri. Mox miraculum miraculo additur. Noui loculi breuitas coëgerat eos, qui operam dabant funeri, Xauerij corpus nonnihil comprimere, atque inflectere. Itaque ex humeris repente profluxit sanguis miram afflans odoris suauitatem. Quæ res obiecta oculis animisque, omnes qui aderant stupore ac miraculo attonitos defixit. Quippe cū corpus, quod quintū iam mēsem vacabat animo (adeò rarum pariter ac diurnum miraculum fuit) non modò carnem, succū, & colorem, sed etiam sanguinem, eumque odoriferum, retineret; ut ille odor non tam sanguinis videretur esse, quam sanctitatis. Quocirca cū sine loculo conditi placuisset, arca exemptum, non honorificè solū à Malacensibus humatum est, sed velut diuinæ clementiæ pignus

*E mortuo
Xauerij
corpore
sanguis effluit
mense quinto.*

affertur
spes e
irā, cō
quæ b
ta, ter
xios r
ex im
non a
quo X
pressa
catum
que fi

C
Dri
Sac
quot
Malac
seruar
incor
mirur
intem
te ven
seum
tegru
reperi
mnes
in san

affer-

afferuatum. Nec verò sua illos frustrata spes est. Iisdem diebus, haud dubiâ Dei irâ, cõtagiõsa tota vrbe grassabatur lues, quæ bonam ciuitatis partem depopulata, terrore omnes perculerat. Subibat anxios religione animos Xauerij prædictio ex iniuria : iratiq̃ue numinis causam non aliam esse credebant. Hæc lues eo, quo Xauerio parentatum est, die compressa, satis ostendit, eundem iam placatum, irarum cælestium veniam, pestique finem, attulisse.

CAPVT XIV.

Corpus in Indiam aduehitur.

DIBVS porrò Augusti Ioannes Beira, Sacerdos è Societate I E S V, cum aliquot Socijs Molucum petens, diuertit Malacam. Is, pro sua erga Xauerium obseruantia pietateq̃ue, corpus eius, quod incorruptũ esse famâ acceperat, inspicere mirum in modũ expetebat. Nocte igitur intempesta cũ Socijs in templum occulte venit : sepulcroq̃ue patefacto, Franciscum velut spirantem, & nihilo minùs integrum ex humo, quàm antea ex calce, reperit mense post obitum nono. Ergo omnes collaudato Deo, qui in sanctis suis, venerabundi sacra, quæ

Franciscum corpus integrũ mense post obitum nono

*Velum re-
aeti cruo-
re imbu-
tum.*

extabant, membra multis cum lacrymis exosculantur. Nec nouum miraculum defuit. Velum, quo eius facies aperta fuerat, ob superingestam compressamq; inhumatione terrâ, animaduertit velut recenti imbutum cruore. Tum Beira, manifesto motus miraculo, ad Xauerium ornandum animum vertit. Igitur recum Iacobo Pereria communicata, in conclauis ædium asseruandum Francisci corpus censuit: & Pereria nouam curauit arcam ab interiore parte Damascena veste subsutam, extrinsecus aureo vestitam textili. Itaque Beira, Xauerio in nouum loculum incluso, discedens, Emmanuelem Taberam, vnum è Socijs, Malacæ relinquit, qui tantum thesaurum primo quoque tempore deuehat Goam. Inter hæc Ioannis Mendozæ, Lusitani mercatoris nobilis & copiosi, nauis Sinarum mercibus onusta Malacam appulerat. Huius procurator expositas merces in vrbe asseruabat, idoneam tempestatem opperens. Cæterum, vbi nauigationis tempus adfuit, facultas defuit nauigij. Vna erat omnino in portu nauis, eaque vetustate inutilis. Carina in primis debilis, ac penè dehiscens. Itaque homines nauticæ rei experti ac periti pronuntiabant fore, vt in medio cursu, haud dubiè

laxa-

laxatis compagibus, aquam accipiens
 mergeretur. Quocirca Procurator tristis
 hærebat. Verum ut XAVERII cor-
 pus illa naui Goam vehendum esse cog-
 nouit, non merces solùm, sed suam quo-
 que illi salutem credidit, satis fidens, san-
 cti viri ope, cuius diuinam virtutem satis
 exploratam habebat, onerariam incolu-
 mem futuram. Petrus Alcaceua interim
 à Societate IESV Malacam Cosmi Tur-
 riani missu venerat, Francisci reliquias
 Goam deuecturus. Is igitur cum Tabera
 sacram arcam in nauim imponit, magna
 nauarum iuxtà vectorumque lætitia;
 quippe qui multum in ea aduersus tem-
 pestates præsidij ponerent. Extemplo cu-
 biculum sacro corpori assignatum in na-
 uim ibi locus serica amictus veste posi-
 tus: ad eum odores & cerei. Pro his offi-
 cijs gratiã Franciscus cumulatissimè re-
 tulit. Cùm essent in cursu, oneraria cæcis
 impacta scopulis tenacib⁹ inhæserat ad-
 eò, ut neque progredi nec regredi posset,
 sed velut affixa staret immobilis. Postea
 verò quàm nautici onerariam molien-
 tes per multas horas nequicquam cùm
 cæutibus luctabantur; omnium animos
 ingens desperatio incessit. Ergo humana
 ope damnata, diuinam spectare cœpe-
 runt. Protinus ad Alcaceuam frequen-

tes cœunt, impensè orantes, vt Francisci corpus in apertum proferat. Haud grauatè ille morem gerit monitis, vt cuncti pariter Francisci implorent opem. Nec mora. vniuersi cum accensis cereis ante sacrum corpus supplices Xauerium inuocare & manâibus lacrymis orare cœperunt, vt diuinam ab ipsis auertat iram. Nec frustrâ id fuit. Cùm maximè id facerent, repentè scopulus, amissa tenacitate, onerariam cum ingenti fragore dimisit, & illa vadis expedita prospero afflante vento cursum tenuit. Sæpe etiam aliàs in manifestum naufragij discrimen adducta, Xauerio, quem vehebat, à vectoribus nautisque implorato, præsens euasit periculum; ac demum Cocinum peruenit innoxia. Simul incorruptum Francisci corpus adesse fama nunciauit, cunctam ciuitatem rei nouæ miraculo conciuuit. Extemplo cerneres portum hominibus compleri, scaphas à primis occupatas accelerare ad onerariam, cæteris eorum reditum opperientibus in littore. Transgressi alij super alios in nauim ad cubiculum tendunt: mox pro se quisque sacras reliquias manu osculoque contingere; admirabundi integrum corpus intueri, diuinamque benignitatem prædicare, quæ in sanctorum virorum etiam

*Goanorū
studia in
visendo
Xauerij
corpore.*

mor.

mortua redundaret corpora. Navis pau-
 cos dies Cocini morata Goam petens, ex-
 itinere ad Baticalum Indiæ oppidum,
 millia passuum à Goa octoginta, substi-
 tit, haud exiguo incolarum bono. Ibi
 Francisci beneficio primaria femina Lu-
 sitana graui morbo liberata est; alia præ-
 terea edita miracula, quæ à nobis suo de-
 inceps exponentur loco. Cæterùm ad-
 uerso vento nauim morante, quo minùs
 Goam perueniret, nauarchus ipse, actua-
 ria nauì Goam præcurrèns, rem Xauerij
 socijs nunciat. Mora atque expectatio
 (vt fit) cupiditatem accendit. Itaque cùm
 Patres diutius Francisci desiderium ne-
 quirent ferre, Melchior Nunnus, Colle-
 gij Rector, Prorege adito, ab eo celocem
 haud agrè impetrat, ad sacram arcem
 properè deportandam. Erat ea celox Al-
 phonsi Noroniæ, viri pij, & Francisci
 studiosi, qui, nauigium impensius quàm
 exigebatur commodans, operam quoq;
 suam ad eam rem prolixè deferebat. Ad-
 hæc nauarchus, qui Xauerij corpus Mā-
 lica deuexerat, reclamare obtestariq;
 ne (quando sua nauis iam prope abes-
 set à Goa) tam certo ac saluti nudare-
 tur præsidio. Sed vicit Xauerij visendi
 cupido postulati eius æquitatem. Ergo
 Melchior, inhibita domesticorum co-

mirari cupientium turba, cum præcipuis aliquot Patribus, & orphanorum agmine celocem conscendit; & quanta maxima celeritate potest, applicat ad onerariam. Confestim in eam transgressus, cubiculum, vbi locus asseruabatur, intrat, offenditque Xauerium summa integritate, eademque specie, qua viuus fuerat: vt modò vita defunctus, aut potius adhuc spirans videri posset. Quocirca manantibus gaudio lacrymis, vultum illum cælestis felicitatis indicem paulisper contemplatus, magno cum pietatis sensu sacras manus pedesque suauiatur. Idem cæteri certatim faciunt. Inde arcam ornata atque compositam efferunt è cubiculo. Inter quæ nauarchus onerariam multis vexillis ac taperibus exornari, tormenta bellica veste serica integri iusserat. Vbi in foros naus corpus delatū est, pueri qui Goa aduenerāt, floribus coronisque redimiti, ramos tenentes manibus, Zachariæ canticum piè admodum, nec sine suis aliorumque lacrymis decantare cœperunt. Hoc concentu arca in celocem demissa, sensum locatur in puppi. Oneraria interim festâ bombardarum dispersione Francisci discessum prosecuta, lætitiâ lacrymasque omnium integravit, reputantium animo summâ Dei libera-

*Honos Xa-
uero tri-
butus à
nantis a-
liisque.*

lita-

liratem, qui tam magnifice seruum suum
 vel in medio honestaret mari. Cæterum
 nauis reddito Francisci corpore & mer-
 cibus leuata, velut suo perfuncta mune-
 re, eodem loco, tranquillo mari, sua
 sponte demergitur, vt apparet eam
 Xauerij præsidio inter fluctus & saxa in-
 columem extitisse. Porro celox sub ves-
 peram applicuit ad ædem S. MARIÆ
 cognomento Rebandariæ, passibus cir-
 citer mille & quingentis ab vrbe Goa,
 propter flumen quod Goam insulam
 præterit. Ibi Melchior, Xauerij corpus
 per otium inspiciundi contemplandique
 auidus, de media nocte remotis arbitris,
 valuisque clausis, Franciscum in Sacer-
 dotali ornatu, sicut erat, ex arca eximit,
 mense post obitum sextodecimo. Repe-
 rit eadem prorsus facie, habituque cor-
 poris, quo constabat eum fuisse cum vi-
 ueret, caro succi plena, cutis recens, co-
 lor viuidus. crederes eum sopitum poti-
 us quàm extinctum. Erat carbasina veste
 indutus, quam ille secum in Sinas detu-
 lerat, eo consilio, vt illâ, gentis more, a-
 mictus, Sinarum Regem adiret. Hac quia
 viuus nunquam erat vsus, indutus est
 mortuus pro subueula. Ea ipsa, nisi extin-
 cta membra tot menses proximè vestie-
 rat, viua quidem calce vel humo obsita,

*Corpus
Francisci
integrum
mense post
obitum de
cimo sexto,*

*Francisci
subueula
quoque il-*

*læsa post
tot mensi-
um sepul-
turam.*

tamen adeò integra visibatur, ac munda, ut eam modò illi iniectam diceret, & seruatum magis à corpore, quàm vlla ex parte læsam. Post actas (vt par erat) numini grates laudesque, Melchiorum memorem quantum incitamenti ad virtutem Antonius in palmea S. Pauli Hieremitæ tunica, quantum præsidij Eliseus in Helix pallio reperisset, cupido cœpit subuculæ Xauerij auferendæ. Itaque illi deductam apud se diligentissimè seruauit, vel pignus Francisci, vel ornamentum suum. Quippe eandem postea in Iaponiam detulit secum, vt illâ indutus Iaponum Reges ac Dynastas conueniret; Franciscusq; Deum propitiante, non oculos solum, sed etiam animos eorum caperet. Et voto respondit euentus.

CAPVT XV.

Eius funus Goa omni apparatu celebratur.

HOc interim spatio Prorex (is tum erat Goæ) de Xauerij aduentu prima nocte certior factus, pro sua erga illum veneratione, magnum ex eo nuncio gaudium cœpit; statimque solemnem pompam atque apparatus in posterum

imperavit diem. At Patres quos inuitos
 Mechior domi reliquerat, tanta exulta-
 runt lætitia, vt, pectoribus visendi carissi-
 mi parentis cupidine occupatis, somnum
 aut quietem ea nocte capere nequiret.
 Neque eorum tam remisso aut languido
 animo aut corpore quisquã fuit, qui illa
 nocte conquieuerit. Tanta erat Fran-
 cisci expectatio, ita eius caritas omnium
 ad se trahebat animos. Quocirca intem-
 pesta nocte cum surrexissent omnes, pro-
 se quisque templum frondibus, pe-
 ristromatis, ac veste stragula exornarunt,
 opratissimum parentem apparatu quàm
 maximo excepturi. forte res in sextam
 feriam, quæ antecedit sanctam hebdo-
 madam, inciderat: tamen læto festo-
 que cultu aras quàm elegantissimè ex-
 ornari placuit. Sic enim statuebant,
 sanctum virum, cuius funus insigni
 pompa DEVS celebrari vellet, festo
 potiùs quàm funebri sacræ ædis ap-
 paratu excipi oportere. Destinatus
 erat funeri dies XVIII. Kalend. A-
 prilis, Anni post CHRISTVM natum
 M. D. L. IV. Qui dies vt primùm illu- *Funus ma-*
 xit, Iacobus Pereria, qui per eos dies Ma- *ritimum.*
 laca reuerterat, moræ impatiens, cum a-
 micorum manu in nauigium actuari-
 um conscendit, & cum candidis facibus
 mia-

amicissimo suo occurrit obviam. Confe-
 ftim sex nauiculæ obsecutæ, quibus ve-
 lebantur ad quinquaginta viri amici &
 admiratores Xauerij. Sua cuique fax ac-
 censa, & puer cum cereo. Ut ad ædem
 ventum est, vbi Francisci corpus asserva-
 batur, cuncti pariter humi prosternunt
 corpora, obortisque lacrymis, sacras re-
 liquias venerantur. Inter omnes Pereriz
 pietas eminebat, qui Xauerium vnicè di-
 lexerat. Inde alij super alios phaseli ad
 duodecim secuti Lusitanorum, Sinarum,
 Malacensium honestissimorum, cum pa-
 ri vel vestium vel luminū apparatu. Qui
 Franciscum venerati cum cæteris, in suū
 quisque nauigium se receperunt. Multa
 iam die loculus, veste amictus aurea, in
 myoparonis puppi reponitur, plurimis
 circum cereis collucentibus. Mox Patri-
 bus in alba veste, & pupillis rite corona-
 tis, diuinos circà hymnos ac laudes inui-
 cem canentibus, aduehitur Goam. Myo-
 paronem nauiculæ ferme viginti cum fa-
 cibus cereisq; accensis longo ordine pro-
 sequebantur, funebris pompæ speciem
 augentes. Collucebat mare flammis, lit-
 tora cantibus personabant, & plerisque
 pius animi sensus eliciebat lacrymas. Ut
 verò nauis tot cereorum fulgore insignis
 in vrbis conspectu fuit, & ex inusitata lu-
 minum

minum copia intellectum est adesse Xa-
 uerium; tum verò ingens cunctæ ciuita-
 tis extitit motus; exultare eam ac trium-
 phare gaudio crederes. Etsi enim Patres
 modestiæ memores sedulò cum Prorege
 & Episcopo egerant, vti Xauerius non
 tanquam vir sanctus, sed veluti Dei ser-
 uus (quoad Pontifici Maximo aliter vi-
 sum foret) acciperetur, habereturque; ta-
 men Proregis ipsius iussu campanæ urbis
 omnes percrepare læto festoq; cœperunt
 sono. Qua significatione vniuersa ciuitas
 excita, sese Francisco obuiam effudit.
 Littora, urbis muri, fenestræ, summa te-
 sta, solaria vnde conspici modò naus ad-
 ueniens possent, hominibus compleban-
 tur. Quo proprius spes, nauis accedente,
 admouebatur, hoc magis concurrentium
 multitudo, cupidoque visendi, crescebat.
 Itaque plurimi, impetu quodam ardoris
 ruentes, certatim desiliebant in mare, vt
 sacrum loculum contingerent primi. Iam
 Prorex, cunctaque nobilitas, & maxima
 ciuium frequentia in portu cum cereis
 ardentibus præstolabantur nauim. Et
 maximæ ædis Canonici cæteri que Sa-
 cerdotes linteati cum suis processerant
 crucibus. Aduenerat quoque Sodalitas
 misericordiæ cum suis vexillis atque in-
 signibus argento auroque fulgentibus.
 Seque-

*Concursus
ad Xaverij
corpus.*

Sequebatur magnificum sanè feretrum, Attalica veste constratum: vbi Sodales misericordiæ sacrum loculum reponendum censuerant, magnificentiorem utiq; speciem præbituri. Vt prima arca interram à Patribus exposita est, quasi signo dato, omnibus in vnum conuolantibus, tanti repente concursus vndiq; facti adire, contingere, osculari eam cupientium, vt se mutuò prementes alij super alios corruerent. Ad loculum porò cum recessum primis vltimi non darent, adeò constipauerāt se vt necesse foret multos coarctatos atque oppressos exanimari, nisi prudentia obuiam isset periculo. Prorex, satellitibus immisissis, ruentem submoueri turbam, supplicationemque aliquando institui iussit. Multitudine ægre submota, supplicatio instituta est, peractaq; quantā maximā potuit pompā. Nouissimè feretrum magnificè exornatum Patrum humeris ferebatur, duobus pari ornatu feretris inanibus latera cingentibus, Prorege cū cohorte, omniq; nobilitate, & ciuitate vniuersa prosequente, tantā funeralium ac luminum copiā, vt vrbs ardere videretur; tam insolitā omnium ordinum lætitiā, plausuque, vt non funus, sed triumphum videre te crederes. Loculus quippe aurea fulgebat veste.

*Funus ter
restre.*

Totum

Torum iter erat frondibus floribusque
 constratum: tectorum fenestræ parietes-
 que veste preciosa ornati: in via multa
 passim ab utroque latere odoramenta dis-
 posita. Feretri porrò latera thuribulis ar-
 genteis cincta perpetuis odoribus com-
 plebantur. Hoc igitur triumphali funere
 Franciscus è Sinarum expeditione redi-
 ens Goam in Societatis templum inue-
 ctus: vt intelligeretur cuiusmodi tandem
 honore insignis eius animus esset in cœ-
 lo, cuius corpus extinctum, propter ani-
 mi sanctitatem, in terris quodammodo
 triumpharet.

CAPVT XVI.

*Ad eius corpus visendum maximi con-
 cursus fiunt.*

VBI ad Societatis sedem ventum est,
 Missæ sacrificium solenni ritu ac cæ-
 remonia decantatum. Feretrum intra
 cancellos aduersus impetum multitudi-
 nis constitutum. Fama exierat, sub sa-
 crum, arca patefacta, fore omnibus cor-
 poris visendi copiam. Quocirca ingruen-
 te multitudine, septa haud difficulter per-
 fracta sunt: sed clausam arcam nihil ma-
 gis, quàm multitudo semet impediens,
 tutaue

*Concursus
 incredibi-
 lis ad Xa-
 verij cor-
 pus.*

tutabatur. Ibi Collegij Rector, auidæ plebis impetum veritus, petere vehementer etiam atque etiam à Prorege, vti domum cum vniuersa nobilitate reciperet se; plebem vtique eorum exemplum fecuturam: ipsos deinde laxato sacello, turbaque semota, commodiùs corpus Xauerij conspecturos. Igitur Prorex illum morem gerens discedit. Eum cuncta nobilitas sequitur. At cæteri obfirmato animo hæere in vestigio, instare, flagitare, vt ostenderetur; se, nisi voti compotes, haudquaquam inde vestigium moturos. Demum perseuerantia inceptum obtinuit. Cùm enim mora nihil proficeret, Melchior ad vltimum cessit tempori. Itaque submota paulisper multitudine, septisque restitutis atq; obfirmatis, Xauerij corpus amiectum sacerdotali, vt delatum erat, eminus ostentatur. Quod conspicata multitudo tanto cominus visendi desiderio exarsit, vt ingenti impetu ruens, iterum sacelli perumperet septa. Proinde repentinus Patrum metus, ad vim arcendam, loculum confestim operuit, obstinateque texit. Ergo præcisa inspiciendi spe & expectatione defatigati, qui proximi steterant, Xauerique integrum conspexerant corpus, aliquando recesserunt: & quod ipsi viderant, cæteris enarrarunt.

rarant. Et illi hac commemoratione ac-
 censi, obstinatione quadam animi vsque
 eò institerunt, dum, cancellis denuo ob-
 iectis, ipsis quoque monstraretur. Eodem
 ipso die sub vesperam Antonius Pereria
 Lusitanus, cum muneribus ac literis Re-
 gis Bungenfis ad Proregem Indiæ, appu-
 lit Goam. Is Regis missu venerat, Xau-
 erij reditum in Iaponiam serò iam cura-
 turus. Epistolæ regiæ summa hæc fuit:
 Franciscum Xauerium sapius apud se de
 mundi conditore ac vindice Deo verba
 fecisse, & eius verba hæsisse in visceribus
 suis medullisque. Itaque certum iam si-
 bi ac deliberatum esse, Christi sacris ini-
 tiari Francisci manu, vel cum periculo
 excidendi regno. Franciscum quidem in-
 digressu promississe, breui se ad eum, si vi-
 ta suppetet, rediturum: sed quoniam
 illius reditus spe tardior foret; placuisse
 certum hominem Goam mittere, qui ex-
 ploratam renunciaret causam tam lon-
 gæ moræ. Proinde oratum velle Prore-
 gem; vt Xauerium primo quoque tem-
 pore ad se destinaret. Eius vtique aduen-
 tum ingens simul inuitamentum religio-
 nis Christianæ, simul Lusitaniæ amicitia
 vinculum fore. Prorex igitur, regiis literis
 recitatis, Melchiorem Nunnium (is vnus
 è primoribus Societatis Iesu erat in In-
 dia.)

dia.)

dia) haud ægre perpulit, vt ipse pro Xa-
 uerio ad Bungi Regem ire maturaret. In-
 terim Xauerij corpus Goæ non specta-
 culo solùm, sed etiam miraculo erat. Cæ-
 terùm non explebatur videndi eius sitis
 videndo, sed excitabatur magis. Ita ijdem
 reuisendi gratia sæpius redibant. noua
 etiam in horas multitudo visendi causa
 confluebat in templum. Ergo necessitas
 consilium mutauit. Vt infinitæ multitudi-
 nis cupiditati satisfaceret, corpus in sacello,
 validis cancellis præcepto, triduum totum
 omnium oculis expositum fuit; potestas
 vt esset omnibus per otium contemplan-
 di. Tum verò incredibiles vndique con-
 cursus facti visentium Xauerium, coro-
 nisque tangentium, magna vi lacryma-
 rum, sensuque pietatis. Inter hæc quorū-
 dam dubitatio rem non certioremodò,
 verum etiam insigniorem fecit. Quoniam
 rei miraculum excedebat fidem, non de-
 fuerunt aliquot cœnobitæ, viri graues,
 qui Franciscum exemptis intestinis cura-
 tum, balsaminoq; oleo cōditum esse pro-
 palam dictarent. Ergo Prorex, rem ex-
 ploraturus, Cosmum Sarainam, inter me-
 dicos artis eximiæ, tentare atque inspicere
 corpus iubet. At ille ventrem secare ag-
 gressus, cum animaduertisset recentē ad-
 huc manare sanguinē, miraculo attonitus
 ince-

*Proregis
 iussu medi-
 cus ei corpus inte-
 gritatem
 explorat.*

pro Xa-
raret. In-
specta-
rat. Ca-
eius sitis
ta ijdem
t. noua
di causa
ecessitas
ultitudi-
n sacello,
m totum
potestas
emplan-
que con-
n, coro-
cryma-
quorū
modò,
uoniam
non de-
graves,
nis cura-
esse pro-
rem ex-
nter me-
inspice-
ecare ag-
centē ad
attonitus
incc-

incepto destitit. Infertis deinde in vulnus
digitis, integra ac solida intestina compe-
ni, nullo balsami oleiue indicio. Idq; iu-
ratus publico testimonio confirmauit.
Quocirca re perspecta, atq; vulgata non
magis cæteri, quam illi, quos dixi, Xaue-
rij corpus celebrare venerariq; ceperunt,
pro se quisq; pedes eius osculantes, ma-
nuseq; rosariis contingentes. Tanta autem
infederat animis omnium de Xauerij
sanctitate opinio, vt certatim aliquid ex
eius corpore aut vestimento surripere co-
narentur. Itaq; intenta ad præcauendum
Patrum cura ægre valuit piam arcere vim
populi. Inter hæc passim Franciscus lau-
dibus ferebatur, egregiaq; eius facta, va-
tinationes, miracula, ab ijs qui aut ipsi
viderant, expertiq; erant, aut ex idoneis
cognorant auctoribus, memorabantur.
India vniuersa velut vno ore Xauerij san-
ctitatem celebrante. Et vetera miracula
nouis affirmata sunt. Complures eorum,
qui ad id spectaculum confluxerant, iu-
tati confirmarunt accessisse eò certos ho-
mines partim membris captos aut de-
bilitatos, partim variis morbis laboran-
tes; tactoq; Francisci corpore, abi-
isse sanos ac valentes. Exacto triduo,
cti nondum expletis oculis animisque
multitudinis, arca propter aram maximã
ad

ad

*Episcopi
Vicarius
rē rursus
explorat.*

ad dexteram in sepulcro, per eos dies parato, ad tempus condita est, dum pro dignitate talis viri, Patrumque studiis, & Goanorum religione, monumentum eius satis exornaretur; si Rex Lusitanus, ut spes erat, eum in numerum caelestium referendum à Pontifice curasset. Decimo circiter post sepulturam die D. Antonius Ribera, Goani Episcopi Vicarius, & Inquisitor generalis, pro suo munere atque officio, suis ipse oculis explorare decrevit, verane de Francisci integritate fama emanasset. Igitur aperto circa meridiem sepulcro, multis collucentibus facibus, omne pertentavit, perspexitque corpus. Cumque nihil non integrum reperisset; suum testimonium consignatum literis ad posteros tradidit. Interim Xaverij veneratio cultusque crescebat in dies. Ad eius sepulcrum plerique venerabundi accedere: multi flores & coronas afferre: non paucis candidos adhibere cereos, qui perpetuò lucerent. Et hominum studia Deus approbavit. Satis constat, cereum cubitalem inibi accensum totos duodeviginti dies noctesque perpetuò arfisse. Deum quoque honorem famulo suo habere sentires.

Rex Lusitaniae Franciscum in nunciis commotus, cum egregia Xaverij facta atque miracula per Indiae Prore-

gem c
ea Ro
geret c
no in S
optimi
cupauit
absolu
loculu
cellum
mini
per

gem

gem conquisita perferri sedulo iussisset, *Sanctorum*
 ea Romam ad Legatum suum misit, ut a numero re-
 geret cum Pontifice de Francisco Xaue- *ponendum*
 rio in Sanctos reponendo. Ceterum pios *curat.*
 optimi Regis conatus intempestiva oc-
 cupavit mors. Patres igitur, nouo templo
 absoluto, ac veteri disturbato, Xauerij
 loculum in domesticum transtulerunt sa-
 cellum: vbi hodie eius memoriae ac no-
 mini priuatim honos habetur; donec
 per Pont. Max. (si Deo cordi erit)
 publicè solennes haberi
 honores liceat.

* *
 *

X HORA.